

Personajele

BĂTRINUL
BĂTRINA
BĂRBATUL
SORA LUI
TÎNĂRUL
DOINA
AL DOILEA TÎNĂR

THEODOR
MĂNESCU

POLITICA

3. *Dialectica**

roman dramatic în două părți
(13 capitole)

Consultant științific :
conf. univ. dr. ION ARDELEANU

„Deasupra cerul cu stele și legea
morală în mine“.

KANT

„Numărul de pagini... este de-a
dreptul infinit. Nici una nu e cea
dintii ; nici una, cea din urmă.“

BORGES

* Primele două romane drama-
tice din seria „Politica“ au apărut
în revista „Teatrul“, nr. 1/1982 ;
„Dialectica“ se reprezintă la Teatrul
Foarte Mic sub titlul — ales de
teatru — „Trestia gânditoare“.

DINU SĂRARU

ORGOLIUL SCRIITORULUI

să descifreze, „din mers“, mecanismul istoriei la care participau direct, partizani ai unei cauze și nu simpli martori, iată ce m-a cucerit în demersul scriitorilor consacrați cu obstinație zonei politicului, atât de subjugantă în această a doua jumătate a secolului 20, când politicul pare să fi devenit condiția fundamentală a

Orgoliul de a se afla în mijlocul evenimentelor și de a sfida arhi-cunoscuta și arhiexploatarea teorie a nevoii de distanțare de faptul istoric, pînă cînd acesta se găsește, în sfîrșit, sustras riscului amendării de către conjunctură, pentru a putea deveni adevăr obiectiv, risc autentic, trist validat de-a lungul vremii și vremurilor, orgoliul de a se afla în mijlocul evenimentelor și de a încerca

DOINA : Tu chiar crezi că taică-tu a murit ?

TÎNĂRUL : Ce te face să crezi că n-ar fi murit ?

DOINA : Știi că, uneori, vorbești singur ? Înainte, nu...

TÎNĂRUL : Înainte de ce ?

DOINA : De călătoria asta... ultima...

TÎNĂRUL : Ce vrei să afli, de fapt ? Dacă am fost răpit, dacă m-au bătut, dacă m-au schingiuit, dacă nu-mi dădeau de mâncare, dacă mă țineau legat la ochi ori dacă apăreau fiecare cu o cagulă pe cap și cu o pușcă mitralieră... Nimic din toate astea. Eu nu sint un pericol pentru nimeni...

DOINA : Poate că ești...

TÎNĂRUL : Periculos ? Eu ? Un biet alcătuitor de fișe pentru un dicționar care nu știu cînd o să mai apară și dacă o să mai apară vreodată ? Periculoși sint oamenii de acțiune. Acțiunea e corpul delict. Mai ales dacă intră în conflict cu ideile consacrate.

DOINA : Dacă nu periculos, atunci poate că extrem de prețios...

TÎNĂRUL : De ce nu te faci tu detectiv ? Sau spioană ? Mata-hari !

DOINA : Nu e pe gustul meu. Și, dealtfel, tu imi ocupi toate zilele și toate gîndurile... și toate nopțile... Ai venit din călătoria asta cam flămînd...

„Dorințe netrăite pe care viața nu ți le-a hărăzit. Pornește în larg. Caută-le și găsește-le.“

WHITMAN

BĂRBATUL : Mă grăbesc, dragă tovarășe, să-ți scriu, pentru că mi s-a ivit o ocazie minunată. Am dat de o comoră. Parcă văd cum ți-ai holbat ochii, nu-ți vine să crezi că eu am scris și ți-am și trimis scrisoarea asta, și te gîndești dacă nu cumva m-am scrintit. Există scrintiți întru Hristos, există și zeloși întru marxism, cum ar zice maică-mea, adică aceia dintre noi care transformă marxismul, ateu prin definiție, într-o religie ai cărei prea fanatici slujitori îi sint, făcînd astfel marxismului rău și nu bine, căci el nu e o religie ci însăși libera cugetare, neîngrădită de nici o interdicție, de nici o teamă și de nici o prejudecată, și orice nu e judecată e pre-judecată, există și căutători de comori, ai să zici tu, uite că și prietenul meu, cel care mi-a salvat viața pentru că și eu îi luasem apărarea, și prietenul meu s-a scrintit, probabil că sărăcia îl face să viseze comori. Soția imi reproșa că alții s-au descurcat mai bi-

---

existenței. Iată ce m-a convins și în Politica lui Theodor Mănescu, operă fără precedent în literatura română și a cărei vocație scenică stă în voința unui scriitor de a se convinge și de a ne convinge că spațiul democrației autentice trebuie să fie favorabil implicării creatorului în istorie și răspunsurilor la întrebările, la toate întrebările, la care are dreptul o conștiință angajată. În fond, Politica e drama unor grave întrebări, neconținut asaltatoare, și mai ales drama aflării răspunsurilor adevărate prin răbdătoarea, chinuitoarea, tragica chiar asumare a riscantei obligații morale de a înlătura, pe cont propriu, fețele nenumărate cu care conjunctura a avut nevoie, la un moment dat, sau în timp, să mascheze adevărul obiectiv. Drama descoperirii adevărului și drama înțelegerii drumului greu, sinuos, complicat, singeros, uneori, pînă la el.

N-am fost, pînă la această tetralogie (încă neîncheiată), un pasionat al scrișului lui Theodor Mănescu, dincolo de interesul plin de respect al cronicarului ambiționînd să comenteze premierele originale și să caute originalitatea pentru a o saluta cu speranță. Moralistul mi se părea agresiv, meseriașul — studiat și livresc, tot timpul aveam impresia că descopăr calculul rece, știința prevala asupra curajului de a ieși liber în scenă, lipsea, imi ziceam, incendiul devorator. Ei bine, în cea mai puțin teatrală — formal — dintre piesele lui Theodor Mănescu, în această Politică, am fost de la început convins că disting — și înscenările de la Teatrul Foarte Mic, cu succesul lor categoric, au demonstrat-o definitiv — simburile de foc al unei conștiințe scriitoricești cutezătoare.

Nu putea scrie această tetralogie — din care azi se publică partea a treia, căreia noi, la Mic, i-am spus Trestia gînditoare — decît un scriitor cu o aculă combustie morală, în stare de a-și pune deschis și nu pitic — și de a pune și pentru noi — întrebările de atîtea ori mistuitoare pentru o conștiință partizană, însetată de adevărul istoriei, nu numai trăită, dar și înfăptuită !

ne, și tu nici nu-ti poți imagina cât îmi doresc să am lângă mine o femeie care să mă iubească, să știe cine sînt și să împart cu ea o mansardă friguroasă, dar să fim fericiți, să-i spun „tu ești cea mai frumoasă din Peninsula balcanică“, iar ea să se supere și să-mi răspundă : „sînt cea mai frumoasă din toată Europa“. Să aibă părul castaniu și să-mi spună în fiecare dimineață : „nu vezi că sînt blondă?“ Dar să nu bat cîmpii. Sînt sărac, dar am găsit o comoară. Ce este o comoară ascunsă sau furată dacă nu ceva asemănător unui adevăr acoperit, sau furat, oricum neștiut, încă nedescoperit, ce este o comoară dacă nu un asemenea adevăr ascuns, ca uriașa balenă Moby Dick, pe care o căuta căpitanul Ahab — ții minte strigătul lui sau șoapta lui „Ahab este dușmanul lui Ahab“ ? — și pe care a găsit-o după lungi peregrinări pe apele tuturor oceanelor și cînd, legat parcă cu funii de ea, i-a înfipt sulița în ochiul uriaș, în ochiul neclintit, l-a ucis și ea cu o simplă lovitură de coadă. Am primit dreptul să călătoresc în străinătate și să cercetez și acolo arhive, la care voi avea acces datorită bunăvoinței unor institute de cercetări din țări care au acum interes să fie în relații bune sau cel puțin convenabile cu noi. Destinarea se dovedește un lucru foarte bun. Doresc să confrunt informațiile găsite în arhivele noastre cu acelea pe care eventual le voi găsi acolo. Deocamdată,

nu știu ce rezultat va avea această activitate. Îți dai seama că sînt atîtea împrejurări în istoria noastră despre care nu putem ști adevărul întreg numai din arhivele noastre ! Știi că eu trăiesc doar ca să înțeleg, în primul rînd ca să-mi limpezesc imaginea despre societatea în care trăiesc. În care încă de la începuturile ei, începuturi în care și noi ne-am zidit tinerețea, ni s-au întimplat atîtea, mai mult rele decît bune, om fi fost noi doi excepții de la regulă, deci ca să-mi limpezesc imaginea despre societatea politică. Nu e oare ciudat că edificăm o nouă orînduire pe baza unui plan, sînt cincisprezece ani de cînd, în 1950, a fost adoptat cel dintîi plan anual, pe baza unui proiect, a unei determinări, dar pe parcurs sîntem nevoiți să examinăm și să reexaminăm ce a ieșit, căci, parcă una am programat noi și alta rezultă, viața e viață, cine a spus că cea mai deplină ordine e doar într-o ladă goală ?, Brecht, mi se pare, ce vedem în jurul nostru, cel puțin pînă acum, nu prea se potrivește cu visurile noastre, ca în cel mai genial proverb românesc „unde dai și unde crapă“.

Evident, mi se cere să predau toate informațiile culese unui superior, specialist și el în istorie. Să nu întreprind de unul singur nici o operație de sinteză. Și să nu-mi fac copii după documentele cercetate. Precizarea asta din urmă m-a cam intristat. Tot nu există încredere deplină în mine ? Trec peste

---

Pentru prima dată în literatura română și în teatrul românesc, cititorul și publicul iau parte la un proces ce se lasă încă atît de greu deslușit, atîcărui eroi au o identitate revelatoare pentru tot ce s-a întimplat în țară și în lume într-o perioadă de timp care abia a avut timp să devină istorie, sau care sub ochii noștri abia se pregătește să devină istorie ! Scriitorul ne „dezvăluie“ istoria și ne obligă să înțelegem că niciodată n-am fost atît de departe de secretele ei încît să nu fi suferit direct — deși iată că poate n-am știut-o ! — urmările tăvălugului ei !

Prejudecata discursului și dezbaterii în teatru a fost învinsă cu o sinceritate dezarmantă a abordării politicii dinlăuntru ei și cu o siguranță a demonstrației firești care au făcut perfect plauzibilă construcția, de data asta savant elaborată, și atît de vie, personajele-argument.

Vocația de a construi nu numai suportabil, dar chiar captivant, cel mai arid discurs politic și filosofic, și arta de a umaniza evenimentul istoric de anvergură pînă la a-l face înțeles ca aparținînd propriei noastre istorii personale — spre a ne convinge că nimic nu ne mai poate fi străin, cum de nimic nu mai putem fi străini și ne-responsabili — mi se par virtuțile hotărîtoare ale temerarei întreprinderi a lui Theodor Mănescu, de o originalitate indiscutabilă, capabilă să legitimeze un scriitor și să-l facă definitiv inconfundabil într-un peisaj teatral care are încă nevoie să se reclame de la altitudinea dialogului cu un foarte cultivat și avizat spectator, suprasaturat de anecdotică provincială.

Iată, iarăși, de ce această tetralogie se anunță ca una dintre cele mai importante opere ale dramaturgiei românești postbelice.

Orgoliul scriitorului de a se afla, partizan, în mijlocul evenimentelor și de a pătrunde structura istoriei moderne a României, luminînd-o într-o parabolă despre drama conștiinței comuniste, a asumării răspunderii pentru destinul unui popor întreg, s-a și întîlnit, inspirat, cu ecoul lui scenic excepțional.

această tristețe și-ți pun următoarea întrebare : ai putea afla tu cine va fi acel specialist în istorie ? Și, încă ceva !, dacă tot voi călători, n-aș putea oare primi și permisiunea să stau de vorbă și cu români stabiliți în străinătate ? Cu fasciștii și cu reacționarii înrâiți, cred că nu avem ce vorbi, e de la sine înțeles. Deși, nu se știe nici odată cum evoluează oamenii. Nici cu foști comuniști deveniți reacționari nu vreau să stau de vorbă. Îi disprețuiesc mai mult decât pe fasciști. Dar, trăiesc în străinătate mii de români, părinții unora dintre ei au emigrat încă înainte de primul război mondial, poate pentru o bucată de piine, mulți au emigrat din Ardealul ocupat de monarhia bicefală, alții în perioada ascensiunii fascismului, le era teamă de fascism, și, de ce să n-o spunem pe aia dreaptă, tu știi că mulți oameni au fost persecutați și în vremea noastră, absolut pe degeaba, unii dintre ei au avut o structură mai fragilă și, la prima ocazie, au emigrat. Iar alții au plecat pur și simplu ca să-și încerce șansa. Să nu înțelegi că-i justific, doar încerc să-mi explic. *Sintem în 1965*, partidul are un nou conducător, și eu cred că spiritul Congresului al IX-lea, Congresul marli noastre deschideri către istorie și către lume, trebuie să ajungă și la românii de peste hotare. mulți sînt de bună credință, mulți nu și-au uitat țara de baștină. Sînt bucușos că pot corespunda cu tine, tu ești iar prețuit în partid, și astfel, scriindu-ți ție, unui comunist adevărat, am senzația că stau de vorbă cu toți tovarășii mei care, spre deosebire de mine, sînt în partid. Cred că între partid și fiecare comunist trebuie să existe un schimb de întrebări și răspunsuri de o totală sinceritate, fără de care comunistul n-ar fi comunist și partidul n-ar fi partid comunist. Dealtfel, chiar dacă nu mai sînt în partid, cui să împărtășesc, dragă tovarășe, gîndurile, neliniștile, întrebările mele, dacă nu partidului meu ? Deși corespundăm de multă vreme, a sosit momentul, acum după Congresul al IX-lea, să-ți spun că, dacă vei găsi de cuviință poți să citești scrisorile mele și altor tovarăși, știu că acum ai prieteni și în conducere, nu fac, nu mai fac nici un secret din gîndurile mele... Acum, vreau să se știe ce am gîndit despre lumea de azi. Și ce știu despre ea. Tu, care vei muri după moartea mea, așa cum îmi doresc, ca un egoist ce sînt, vei găsi, poate, cîndva, o cale să le faci și publice. Închei și te îmbrățișez. Te-am prins într-o capcană fără ieșire. Ești de pe acum, de multă vreme ești custodele gîndurilor mele.

P.S. Mi s-a mai precizat ceva. Că nimeni nu trebuie să știe că am un pașaport și că fac călătorii în străinătate, nici familia mea chiar, să le spun alor mei că mă duc într-un sat necunoscut, unde mă odihnesc în singurătate etc. Nu înțeleg. Ce e secret în călătoriile mele ? Sau faptul că vrem, în sfîrșit, să scriem istoria noastră așa cum a fost trebuie să rămînă încă o taină ?

3

TÎNĂRUL : Ambasadorul nici nu m-a crezut... la început... i-am spus că mă simt amenințat, urmărit, spionat, o dată o mașină era cît p-aci să dea peste mine, parcă intenționat. La hotel, în camera vecină, niște tipi vorbeau despre mine, în românește. I s-a părut că sînt sau un mitoman sau un escroc... Apoi, a venit cineva, un tip cu ochelari fumurii, i-a șoptit ceva la ureche și imediat și-a schimbat atitudinea... M-a ascultat foarte atent, își nota cite ceva, pe urmă nici n-au vrut să asculte argumentele mele, că eu sînt un om de bine, că trebuie să mă rămin acolo, nu-mi terminasem cercetările, că și așa, din cauza cutremurului, am pierdut o multime de vreme, că acum sîntem în anul de grație 1979, ei, nimic, m-au adus în țară, în patruzeci și opt de ore. De ce mă lași să-ți povestesc mereu aceleași lucruri, dacă ți le-am mai spus ?

DOINA : Ca să nu vorbești singur... Dacă mi le spui mie, și de o mie de ori, te descarc... Or fi fost mafioți...

TÎNĂRUL : Vorbești și tu... Ce să aibă Mafia cu mine ? !

BĂTRINUL : Nepoate, știai că englezii și americanii, în '43 au luat Sicilia, cu sprijinul Mafiei ? Da, da, nu te uita așa la mine... Mafia din America a dat ordin Mafiei din Sicilia și, într-o noapte, ei, mafioții, au tăiat toate legăturile nemților... telefoanele, telegraful, au încurcat undele de radio... i-au lipsit, cum s-ar zice acum, de baza logistică...

TÎNĂRUL : Și atunci tot așa îi zicea... Numai că era mai puțin sofisticată.

BĂTRINUL : Și americanii i-au luat pe nemți ca din oală...

BĂRBATUL : Chiar ca din oală ? Nici chiar așa...

BĂTRINUL : S-au apărat nemții cît s-au apărat, da' fără baza logistică, degeaba... Mafia a contribuit atunci la războiul antifascist... Războiul e complicat, nepoate. Și istoria e complicată. Și plină de surprize...

SORA Nu-i mai impuia și lui capul...
 Miine-poimiine se apucă și el de politică.

BĂTRINUL : Și n-ai vrea ?
 SORA Cred și eu că n-aș vrea... Are o meserie serioasă, o meserie adevărată.

TÎNĂRUL : Și vărul meu are o meserie adevărată. Să fii pianist e o meserie...
 BĂTRINUL : Ei, vremea revoluționarilor de profesie a trecut...
 BĂRBATUL Crezi ? Revoluționarii de profesie, ei au mișcat întotdeauna lumea înainte. Nu avem nici un motiv să credem că azi ar fi altfel.

SORA Băiatul meu a plecat pentru că aici e prea multă politică. Presiunea politicii e prea mare.

BĂRBATUL : Și acolo peste ce a dat ? Nu tot peste politică ? ! Îi cauți scuze ? Nu are nici o scuză.

TÎNĂRUL : Spui că vorbesc singur ?
 DOINA : Uneori... Nu te supăra...
 TÎNĂRUL : Nu mă supăr...
 DOINA : După ce te-ai întors...
 TÎNĂRUL : Dacă am fi plecat împreună...
 DOINA : Nu sîntem căsătorii...
 TÎNĂRUL O s-o facem și pe asta... Acum o s-o facem și pe asta.
 DOINA : Vorbești serios ?
 TÎNĂRUL : Am stat ca pe ghimpi, ca un fahir amator pe cuie, amator nu profesionalist... Poate că ai dreptate. Sînt periculos și doar eu n-o știu...
 DOINA : Dacă stau și mă gîndesc bine, periculos n-ai cum să fii pentru ei... Dacă acești „ei” există... Rămîne o altă ipoteză... că le-ai fost extrem de prețios...

TÎNĂRUL : Ce vrei să spui ?
 DOINA : Nu știu, mă gîndesc... Ar fi putut să te răpească, să te interogheze, ar fi putut să te omoare, dacă n-au făcut nimic din toate astea poate că n-aveau nevoie decît de ființa ta, de făptura ta, de tine viu... Doar să știi că te paște o primejdie...

BĂRBATUL : Mamă, știi că iar am început să primesc scrisori de amenințare ?
 BĂTRÎNA Știu eu, băiatule, știu eu ce să-ți spun ? Știu eu ce se întîmplă cu tine ? Poate că știi prea multe, băiatule, poate că știi prea multe...
 BĂRBATUL Mamă, știi cum o cheamă pe prietena asta nouă a băiatului meu ?
 BĂTRÎNA De data asta pare ceva serios.
 BĂRBATUL : Știi cum o cheamă ?
 BĂTRÎNA : Doina.
 BĂTRINUL : Doina și mai cum ?
 BĂTRÎNA : Nu știu.
 BĂRBATUL : Georgescu.
 BĂTRÎNA : Și ce-i cu asta ?
 BĂRBATUL : Îți aduci aminte, locuiam pe vremuri la un hotel, un hotel de mina a doua sau a treia, al cărui proprietar era unul, tot Georgescu.
 BĂTRÎNA Nu văd legătura...
 BĂRBATUL : Nici eu n-o văd.
 BĂTRÎNA Georgescu ăla o fi murit de mult. Era agent hitlerist. Te împrieteniseși cu băiatul lui.
 BĂRBATUL : Aveam doisprezece ani...
 BĂTRÎNA : Și ce dacă ? Îți spuseseam să nu te împrietenești cu băiatul unui hitlerist.
 BĂRBATUL Aveam doisprezece ani, tocmai fusem operat de apendicită. El era tuberculos.
 BĂTRÎNA Și ce-i cu asta ? Îți spuseseam...
 BĂRBATUL Și voi locuiați în hotelul al cărui proprietar era taică-su. Un hitlerist.
 BĂTRINUL : Era cea mai bună acoperire. În anii ăia, era cea mai bună acoperire pentru noi.
 BĂTRÎNA : Ce ziceai tu ? Că locuiam în hotelul ăla sordid pentru că asta era cea mai bună acoperire pentru noi ? Cuvîntul ăsta, „acoperire”, nu e cumva un eufemism ?
 BĂTRINUL Am scris contra legionarilor...
 BĂTRÎNA Ei da, că ei cu tine aveau ce aveau !...
 BĂTRINUL O auzi ? Iar mă minimalizează !
 BĂTRÎNA Acoperire ! N-aveam bani, asta era. Să n-ai bani nu e un eufemism. Era un hotel ieftin. Nici noi n-am avut niciodată bani, nici tu...
 BĂRBATUL : Nu mi-am dorit bani.
 BĂTRÎNA Am fi meritat altă soartă !
 BĂRBATUL : Poate că soarta noastră a fost să fim săraci.
 BĂTRÎNA Crezi tu în soartă ! De asta te-a lăsat și nevasta... Cît să mai fi suportat ? Tu, toată ziua cu nasul în hîrtoagele tale, din cînd în cînd dispăreai în satul ăla neștiut de nimeni, nici de noi, putea să creadă că te duceai cu o amantă... Apropo, de unde ai bani să stai de cîteva ori pe an în satul ăla ?
 BĂTRINUL : Și eu am fost sărac și tu n-ai divorțat...
 BĂTRÎNA : De timpită !
 BĂTRINUL : Pentru că m-ai iubit...
 BĂTRÎNA : De timpită !
 BĂTRINUL : Recunoști deci că m-ai iubit ! Mă iubesti și acum !
 BĂTRÎNA : Termină ! De ce ți-ai adus aminte tocmai acum de Georgescu ?
 BĂRBATUL Nu știu...
 BĂTRÎNA : Nu, nu, faci tu în capul tău o legătură, ți-ai adus aminte de el, ai pomenit de niște scrisori de amenințare, te-ai arătat uimit că pe Doina o cheamă tot Georgescu...
 BĂRBATUL : Coincidență.

BĂTRINA : Misterios ai fost o viață întregă. Tu, parc-ai fi primit ordin să rămii sărac.

BARBATUL Ce-ți trece prin cap! Eu sint exclus din partid, dar ciți membri de partid nu sint deloc bogați.

BĂTRINA : Păi, altă explicație nu mai găsec. Ești, orice s-ar spune, o capacitate, Sau n-ai temperament de luptător? N-ai nici o ambiție.

BARBATUL Asta e, n-am temperament de luptător. Și, mai ales, n-am ambiția să parvin.

BĂTRINA Să ai un post mai acătării, să ai mai mulți bani, asta nu-l parvenire, dacă le ai pe merit.

BARBATUL : Poate că nu le merit... Poate că mă supraapreciezi, ca orice mamă.

BĂTRINUL : He, he, tot țiganu-și laudă ciocanu'!

BĂTRINA : Ce-ai spus ?!

SORA : Am cunoscut un bărbat de vreo patruzeci de ani... Sintem oarecum prieteni. Să vezi la el temperament de luptător. Talcă-su a fost primar, într-un mic orășel de provincie, multă vreme. A crescut trei băieți. Il dăduse pe toți la școala de ofițeri. Peste câțiva ani, unul dintre ei și-a renegat tatăl și a rămas o vreme ofițer. Dar al dollea, prietenul acesta de care vă vorbesc, nu și l-a renegat, și a fost deblocat. Ei bine, a intrat muncitor, a făcut o școală de maiștri, a leșit maistru tipograf, apoi șef de producție, a urmat facultatea la seral, a leșit inginer, l-au numit inginer șef, a fost primit în partid și acum e directorul unei tipografii. Asta da ambiție!

BĂTRINA Sinteți prieteni? Doar prieteni?

BĂTRINUL Ce te privește?

BĂTRINA Mă privește!

BĂTRINUL : Aștia nu uită și nu iartă. Aștia visează restaurația.

BARBATUL : Ce restaurație, tată? Ce tot vorbești?

BĂTRINUL : Înainte diferențele erau de avere, acum sint între posturi. Înainte ne cunoșteam între noi, ne adresam unul altuia ca între tovarăși, ca între prieteni, acum trebuie să intru în biroul cite unui șef cu capul descoperit, chiar dacă sintem de-o vîrstă, chiar dacă ne cunoaștem de mult, chiar dacă i-am fost prieten, și să-i vorbesc la persoana a doua plural, eram egali, cel puțin între noi, acum nu mai sintem egali. Dacăș fi compozitor de muzică ușoară...

BĂTRINA : Ce-ai face tu dac-ai fi compozitor de muzică ușoară?

BĂTRINUL : Aș scrie un șlagăr...

BĂTRINA : Chiar un șlagăr?

BĂTRINUL : Sau o revistă... cu titlul ăsta : „Ce cauți tu în postul ăsta ?”... Ca la Tănase. Pe vremuri. Ar bubui. ne-am umple de bani, ar veni lumea ca la urs... (Fredonează.) Ce cauți tu în postul ăsta?

DOINA : Știi că, uneori, vorbești singur... Nu te supăra... De cînd te-ai întors...

TINĂRUL : Nu mă supăr.

BĂTRINUL : O problemă a noastră fundamentală au fost capitulațiile.

BĂTRINA : Ce-ți veni?

BĂTRINUL : De la Erfurt, de acolo-mi veni, de cînd Napoleon i-a promis țarului Alexandru Moldova și Muntenia. I-a fost cu atît mai ușor să i le promită cu cit nu erau ale lui... Le avea sultanul!

BĂTRINA : Știi și tu istoria! Cum să le aibă sultanul? Noi am trăit cinci secole sub regimul capitulațiilor, eram de sine stătători!

BĂTRINUL : Bine că știi tu istorie! La începutul secolului trecut, nici vorbă de capitulații! Dacă ar fi fost în vigoare capitulațiile, ce-ar mai fi revendicat pașoptiștii?

TINĂRUL : Știi amîndoi istorie! Capitulațiile erau în vigoare, dar în 1812, cînd Turcia a cedat Rusiei teritoriul dintre Prut și Nistru, le-a încălcat. În virtutea capitulațiilor. Turcia nu putea ceda ce nu era al ei.

BARBATUL : Eu cred că problema noastră fundamentală este România.

BĂTRINA Să face de ris, cum s-a mai făcut!

BĂTRINUL Eu m-am făcut de ris? Eu?

BĂTRINA Cîte prostii n-ai spus? Și cite n-ai scris!

BĂTRINUL Eu am scris prostii?

BĂTRINA : Le-ai scris și le-ai și publicat. Descoperiseși tu că Zelea era Zelinski si că deci n-avea dreptul să se proclame patriot român.

BĂTRINUL Avea dreptul ?!

BĂTRINA Cît te-am bătut la cap, cît ți-am cerut să nu publici prostia asta... Și nici ailaltă, că s-au găsit citiva evrei care să-i finanțeze pe legionari. Ce vroiai să dovedești cu asta?

BĂTRINUL : Avea dreptul să se proclame patriot ?!

BĂTRINA : Unde dai și unde crapă! Te-ai făcut de ris cu descoperirile astea. Socialiștii au fost patrioți! Și șefii lor erau și români și alogeni. Și ce-i cu asta? Pentru că unii nu erau români nu erau patrioți!

români ? Ce, există rasă pură ? Există vreun neam pur ? Ce ineptie e asta ? Un silogism dacă nu e valabil în toate cazurile nu e valabil în nici un caz.

DOINA Poate că n-au fost mafioți...

Poate că au fost din brigăzile roșii...

TÎNĂRUL Ce să aibă brigăzile roșii cu mine ?

DOINA : Poate au fost din alte organizații... Prima linie... Bascii... Irlandezii...

TÎNĂRUL Ce nerozie ! Erau români ! În camera vecină vorbeau românește. Despre mine. Într-o noapte, i-am auzit.

DOINA Ce bine că nu și-au dat seama ! Dacă și-ar fi dat seama, poate că te-ar fi omorât.

TÎNĂRUL Acum citva timp, tata mi-a spus odată, așa, tam-nisam, vorbeam despre altceva, mi-a spus că, din păcate, destinderea e pe drojdie, e iar pe drojdie, și că vechii fasciști, și neofasciștii ridică iar capul...

BĂRBATUL Tată, și eu cred că problema e mai complexă ..

BĂTRÎNA Asta e ! Dacă unii capitaliști evrei i-au finanțat pe legionari, asta dovedește doar că erau sau însăpăimîntați sau lipsiți de scrupule și incapabili să-și prevadă viitorul. Sau și una și alta și nimic altceva.

BĂRBATUL : Dar ciți capitaliști și ciți moșieri români i-au finanțat pe legionari ? Asta ar fi o dovadă că legionarii au fost patrioți ? Nu pentru c-a fost alogen n-a fost Corneliu Codreanu patriot român, ci pentru că era finanțat de naziști, pentru că era pregătit și antrenat de Hitler, ca să aservească România Germaniei naziste.

BĂTRÎNA Cite nu ne imaginăm fiecare dintre noi despre noi înșine ! Deci, articolele tale au fost o armă care a lovit alături de țintă.

BĂTRÎNUL Până acum mă minimalizai numai tu, acum văd că pînă și fiul meu...

BĂTRÎNA : Și Costescu, deși nu punea la îndoială buna ta credință, le-a considerat o diversiune.

BĂTRÎNUL : Cînd te pornești tu ! „Si-avea o botină, din cea mai fină...”

BĂTRÎNA : Termină !

BĂTRÎNUL : Cînd am publicat eu articolele alea ?!

BĂTRÎNA : În '37.

BĂTRÎNUL : Hm... Costescu îmi trimitea vederi, de Paști, în care îmi scria că Hristos a fost primul comunist !

BĂRBATUL Important este altceva. Important este că noi nu dorim și nu trebuie să dorim și nici nu avem inte-

resul să-i asimilăm pe alogeni. Evreul, maghiarul, sîrbul, germanul rămîn ce sînt evreu, maghiar, sîrb, german, dar asta nu-i împiedică să fie cetățeni loiali și patrioți ai țării noastre. Tot așa cum mulți români stabiliți de generații în America, în Canada, în Ungaria, în Ucraina, în Iugoslavia, în Austria sînt cetățeni loiali ai țării lor de adopțiune fără să-și uite neamul din care se trag. Una n-o contrazice pe cealaltă.

BĂTRÎNA Eu ce zic ? Doar n-o să-i convingem pe sași că strămoșul lor e Traian !

BĂTRÎNUL Și dacă unii vor să asimileze ?

BĂRBATUL E dreptul lor. În ultimii două sute de ani o mulțime de greci s-au asimilat și astăzi sînt români. Dar cei care nu vor să se asimileze sînt și ei în dreptul lor. După cum nimeni nu are dreptul să-i asimileze cu sila pe românii de peste granițe sau să-i numească cu alt nume, dacă ei se consideră și se numesc pe ei înșiși români. Sînt români cei care se simt români.

BĂTRÎNUL Eu ce zic ?...

BĂRBATUL : Ti-a fost dor de noi ?

AL DOILEA TÎNĂR Mi-a fost.

BĂRBATUL Și de țară ?

AL DOILEA TÎNĂR Șii.

BĂRBATUL : Și acum vrei să te lași de pian și să te apuci de comerț.

AL DOILEA TÎNĂR Da.

BĂRBATUL : E ideea ta ?... Sau nevestă-ta cîștigă mai bine ca tine ?

AL DOILEA TÎNĂR : Cam așa...

BĂRBATUL : Și de unde pînă unde crezi tu că am eu puterea să te ajut ?

AL DOILEA TÎNĂR : Așa bănuiesc.

BĂRBATUL : Poate-ți imaginezi că am cîme știe ce puteri oculte ?

AL DOILEA TÎNĂR : Mă ajută ?

BĂRBATUL : Cînd pleci înapoi ?

AL DOILEA TÎNĂR : Poimîine...

BĂRBATUL : Și cînd nui vii ?

AL DOILEA TÎNĂR : Peste vreo șase luni. Sau, dacă-mi dai tu un semn, mai devreme.

BĂRBATUL : Aud că nevestă-ta e cu vreo zecă ani mai mare ca tine.

AL DOILEA TÎNĂR Ce-i cu asta ?

BĂRBATUL : Umbla după tine de aici, de cînd ne vizita ca turistă.

AL DOILEA TÎNĂR Și ce-i cu asta ?

BĂRBATUL : Ați făcut cununie religioasă ?

AL DOILEA TÎNĂR : N-a fost nevoie. Mă ajută ?

BARBATUL : Ai putea afla a cui e mașina asta ?

AL DOILEA TÎNĂR : Are număr străin.
BARBATUL : Da.

AL DOILEA TÎNĂR Șoferul era român...

BARBATUL Da, dar mașina avea număr străin.

AL DOILEA TÎNĂR Numărul e precis fals.

BARBATUL : Dar mașina există. Și e a cuiva. Pasagerul doar o închiriasse. Și ai aici seria motorului. Asta-ți poate spune ceva. Șoferul a fost condamnat, cu suspendarea pedepsei, așa am cerut eu. tot n-aveam cum s-o invii pe mama. Poate că nici n-au vrut chiar s-o omoare, poate c-au vrut doar s-o lovească, așa, ușor, ca un nou avertisment...

AL DOILEA TÎNĂR Ce vrei să spui ?

BARBATUL Ipoteze... Trăim numai din ipoteze, din scenariile ale imaginației...

AL DOILEA TÎNĂR Avertisment, pentru ce ?

BARBATUL : Știu eu ?... Poate pentru niscaiva *povești de prin '64-'69...* e mult de atunci... Sau mai de demult.

AL DOILEA TÎNĂR : Și se țin de capul tău pînă acum ?

BARBATUL : Tot ce se poate... Din păcate, destinderea e iar pe drojdie...

AL DOILEA TÎNĂR Să aflu a cui e mașina asta ? Să umblu prin toată Europa ca să aflu... ?!

BARBATUL : Da.

AL DOILEA TÎNĂR : E o propunere... cum să-i zic... oficială ?

BARBATUL : E inițiativa mea. Mîine, înainte de plecarea ta, mergem amîndoi la mormîntul ei, la mormîntul lor...

AL DOILEA TÎNĂR : Nu e cazul să mergi și tu. Nu-ți face bine.

BARBATUL : Totuși ții la mine...

AL DOILEA TÎNĂR : Uneori mi-e dor de partidele noastre de șah...

BARBATUL : Tata ne-a învățat șahul și pe mine, și pe tine...

AL DOILEA TÎNĂR : Ai făcut un infarct. Nu e cazul să-l faci și pe al doilea. Maică-mea mi-a spus că nici nu ți-ai dat seama. Erai în tren, ai avut cîteva ore o durere atroce, a doua zi ai făcut febră și a treia zi te scăldai în mare...

BARBATUL : Da, nu mi-am dat seama. Dar, cînd m-am întors de la mare pe electrocardiogramă a ieșit desenață o buclă terminată cu o săgeată... o buclă și o săgeată...

AL DOILEA TÎNĂR Ești robust.

BARBATUL : Să batem în lemn.

AL DOILEA TÎNĂR : Nu te știam superstitios...

BĂRBATUL După un infarct...

SORA : Cînd doctorița l-a trimis să-și facă fișa, pentru internare, a coborît la parter, chipurile să-și facă fișa, a ieșit în curtea policlinicii, de nervi i s-a făcut rău, a crezut că-l face pe al doilea, a ținut apa din el din creștet pînă-n tălpi, de fapt mersese într-o doară, o condusesse pe soacră-sa la reumatolog și și-a zis hai să fac și eu un EKG... poate are și el premonițiile lui, ca mama, soacra a început să plîngă, după șase-șapte minute răul i-a trecut brusc, s-a înveșelit și i-a zis : „Ia mai dă-i...“, au luat un taxi și au ajuns acasă. După un ceas, doctorița îl suna la telefon, a răspuns nevastă-sa și doctorița a certat-o pe ea că el a fugit ca un copil, a doua zi a trimis-o pe nevastă-sa să afle exact ce i s-a întîmplat, ca și cum ea ar fi trebuit să fie consultată și nu el, și i-a spus doctoriței că nu se înțernează, că bunicu' a murit cînd s-a internat prima oară în spital și tata a murit cînd s-a internat prima oară în spital, așa că în familia noastră există o tradiție, a bărbaților cel puțin, în această privință...

AL DOILEA TÎNĂR : L-ai făcut la scurt timp după ce a murit bunica...

BARBATUL Ți imaginezi că m-a zguduit.

AL DOILEA TÎNĂR : Te consideri vinovat de moartea ei ?

BARBATUL : Ce-ți trece prin cap ?

AL DOILEA TÎNĂR : Bine.

BARBATUL : Toți ne asasinăm părinții, dragul meu. Toți, fără excepție, Chiar dacă nu dintr-o dată... oricum le scurtăm zilele. Asta e, probabil, legea raporturilor dintre copii și părinți... Fumam și prea mult. Facem țirgul ?

AL DOILEA TÎNĂR : Am să aflu a cui e mașina, chiar dacă n-ai să poți să mă ajuți. Sau n-ai să vrei.

BARBATUL : Într-un fel, sînt bucuros că m-am îmbolnăvit... Dăer așa am cunoscut-o pe doctorița asta...

AL DOILEA TÎNĂR : Te-ai îndrăgostit ?

BARBATUL : Fără viitor.

AL DOILEA TÎNĂR : Nu te place ?

BARBATUL : Eu nu mai am viitor, dragul meu. Partida mea de șah se apropie de final. (*După o pauză.*) Cînd copilul îți crește și l-ai abandonat cînd avea șapte ani... Și el n-o să te ierte niciodată. Va dușmăni pe oricare altă femeie cu care vei fi, chiar dacă nu pentru ea l-ai abandonat, dar le va dușmăni oricum, pentru că în locul

lor trebuia să fie maică-sa. Și le va dușmăni chiar dacă și tocmai pentru că tu ai fost fericit, dar nu cu ea. Chiar dacă nu neapărat din vina ei. Oricum, trebuie să-i fii recunoscător că ea n-a demisionat, n-a abdicat. Adică el îți va dușmăni oricum fericirea... Și se va bucura de câte ori te desparti de o femeie... pentru că o faci nefericită și pe ea... Și nu te va accepta niciodată cu altă femeie și pentru fiecare va găsi cite o insultă, pentru că ele sînt nevinovate vinovate, în timp ce doar maică-sa e o sfîntă, și tu abandonîndu-l, l-ai transformat într-un idolatru, a cărui singură religie e mama... El e acum bărbat, și niciodată n-ai să-i mai pui în ghetuțe daruri, cînd vine decembrie... Ce ciudat... Toate astea ți le spun ție... Lui nu, niciodată,

AL DOILEA TÎNĂR El e înăuntru.
Cine e înăuntru nu aude.

4

BĂRBATUL : Sînd foarte tulburat. Trebuie să-ți scriu imediat. M-am întors ieri dintr-o altă călătorie. Prin arhivele de pe acolo am dat peste o sumedenie de mirșăvii. Le-am notat pe toate. Istoria le va înregistra ca atare. Și azi, ca și în timpul Revoluției franceze, emigranții reacționari nu înțeleg și nu învață nimic. Am mai constatat însă un lucru foarte important. Am întîlnit emigranți din țări socialiste care sînt în relații bune cu țara lor de origine. Ce părere ai ? Întors în țară, am început să cercetez citeva documente din arhivele noastre. Toate conduc către cîțiva tovarăși absolut anacronici. Oameni care au înțeles la modul lor lecțiile istoriei și dîndu-și seama că rolul de victimă nu le convine, au ales un rol opus. Ei au fost calomniați, au început să calomnieze și ei, lor li s-a înscenat cite o provocare, au început și ei să insceneze provocări. Sînt autorii, cel puțin autorii morali ai unor fărădelegi. Cel mai ciudat este că aceste personaje continuă să fie prețuite și acum. *la aproape trei ani după Congresul al IX-lea.* Probabil că nu se cunoaște nici una dintre fărădelegile lor. Nu sumva, din cauza unor oameni ca ei, mulți încă nu cred, încă nu le vine să creadă că ceva s-a schimbat fundamental, în țara noastră, după Congresul al IX-lea ? Nu vreau să fac nimănu

rău, nu vreau să fie pedepsiți, vreau doar să fie știuți și ei să știe că-i știu, că partidul îi știe. Sînt convinși că mulți oameni care n-au fost nici fasciști, nici reacționari, ci au fost persecutați pe nedrept, și-ar redobîndi încrederea în noi, dar prezența unor asemenea personaje îi înspăimîntă încă.

P.S. Ce părere ai despre gazoductul Siberia-Europa de vest ? Chiar acum am citit că este proiectat să treacă la nord de țara noastră O să fie gata peste vreo cincisprezece ani.

5

„...pină și un istoriograf care crede și susține că se mulțumește a fi un simplu înregistra-tor... aduce cu sine categoriile sale proprii și privește prin ele ceea ce i se înfățișează.“

HEGEL

BĂTRINUL Te-ai întrebat vreodată care ar fi fost istoria noastră dacă Corneliu Codreanu ar fi trăit și ar fi ajuns la putere ? Sau dacă Horia Sima ar fi rămas la putere nu citeva luni doar, ci cîțiva ani ?

BĂTRINA Iar începeți ?

BĂTRINUL : Să știi că plec de acasă !

BĂTRINA Unde să pleci ?

BĂTRINUL Pin' la vecini...

SORA : Sigur, te simți mai bine cu mitocanii ăia...

BĂTRINUL : Mitocanii ăia, căroră tu nu prea le răspunzi la bună ziua, sînt niște oameni foarte cumsecade... Dacă eu în casa mea, în propria mea casă nu pot să discut politică nici cu fiul meu, cu propriul meu fiu...

BĂTRINA Bine, discutați, pierdeți-vă vremea, dacă altceva mai bun n-aveți de făcut... Alții fac politică și voi doar o discutați. Ai tăiat lemnele ?

BĂTRINUL N-am tăiat.

BĂRBATUL : Tu tai lemnele ? !

BĂTRINUL Cine să le taie ? N-avem bani. Mitocanii ăia, cum le zice ea, sînt niște oameni foarte cumsecade... El are doi frați și o mamă pe o coastă de munte, într-un sat amărit... Le trimite mîncare de aici, din București.

TÎNĂRUL Le trimitе mincare de la București?! Trimitem mincare de la București la țară?! Ei, stimulentele morale nu sînt suficiente... Trebuia lăsați să crească oricite animale vor și pot. Dacă un țaran crește zece vaci și altul nici una, să ciștițe la fel? Dacă un economist realizează o economie de milioane, să trăiască tot numai din leafă, ca oricare altul care n-a economisit în folosul societății nu un milion, dar nici măcar un bănuț? Dacă un savant român ar descoperi azi un medicament epocal, ce i-ar da Ministerul Sănătății? O răsplată simbolică? Dacă un scriitor scrie într-un an trei cărți bune, care se vînd și se citesc cu plăcere, să trăiască la fel ca altul ale cărui cărți zac în librării? Ce încurajăm? Rodnicia sau sterilitatea? Ce este socialismul, o societate filantropică, de binefacere, de Cruce Roșie?!

BĂRBATUL Să ne îmbogățim?!

TÎNĂRUL De ce nu?

BĂTRÎNUL Într-adevăr. de ce nu?!

BĂRBATUL Problema nu e să te afirmi. Problema e să ajuți. Motivația spirituală, asta contează. Viața merită sau nu merită să fie trăită? Socialismul este, trebuie să fie o orînduire pentru om și din punct de vedere spiritual, nu numai material. Asta e problema. După mine.

BĂTRÎNUL Ei, te-ai întrebat?

TÎNĂRUL: Ce să mă întreb?

BĂTRÎNUL: Dacă Horia Sima ar fi rămas la putere cîțiva ani?

BĂRBATUL: M-am întrebat.

BĂTRÎNUL: Și ce răspuns ți-ai dat?

BĂRBATUL: Vrei să-l aperi pe Antonescu? Vrei să spui că Antonescu a salvat țara de legionari?

BĂTRÎNUL Nu vreau să spun, chiar spun.

TÎNĂRUL: Păi dacă n-o salva, îl scurtau ei de cap.

BĂTRÎNUL: Rău faci că-l minimalizezi. Eu l-am combătut tot timpul, i-am scris memoriile de protest, mai ales după ce a dus trupele peste Nistru, dar era un adversar, nu o caricatură. (*Tace o clipă, apoi.*) Adevărul e că pe legionari Carol al II-lea i-a lovit mai întîi și întîi. El și cu Armand Călinescu. Carol fusese în vizită în Anglia și în Franța și, apoi, la Berlin. După convorbirea cu Hitler, încă din tren a telegrafiat și aproape toți capii legionari au fost lichidați. Așa că, pe Horia Sima Hitler i l-a impus lui Carol și, după abdicarea lui Carol, lui Antonescu. Au existat mai multe tipuri de fascism. Nu e de mirare că și între Antonescu și legionari au existat mari deosebiri.

BĂRBATUL Eu caracterizez și dictatura legionară și dictatura antonesciană drept fasciste. Cu toate deosebirile dintre ele. România n-a fost o țară imperialistă dar asta nu e o dovadă că fascismul nu s-a dezvoltat și în România. Americanii și englezii n-au acceptat partidele fasciste la putere la ei acasă, dar asta nu înseamnă că America și Anglia n-au fost și nu sînt puteri imperialiste. Deci, a existat și un imperialism antifascist. Un imperialism antifascist care s-a aliat cu prima țară condusă de comuniști.

BĂTRÎNUL: S-au aliat după ce Hitler a încălecat pactul germano-rus...

BĂRBATUL Mă rog...

BĂTRÎNUL Pătrășcanu a scris totuși despre o anumită aspirație imperialistă a unei părți a burgheziei românești. El afirmă că Garda de Fier a fost precursoarea războiului antisovietic.

TÎNĂRUL: Armata română n-a vrut să treacă Nistrul. Există dovezi în acest sens...

BĂTRÎNUL Mie-mi spui? Nu și-a demis Antonescu generalii care vroiau să se oprească pe malul drept al Nistrului? Pretutindeni, fascismul a fost antinațional. În raport cu fascismul, numai antifascismul este național, este patriotic.

TÎNĂRUL: Totuși, alții vor să ne încarce la infinit cu răspunderi care nu ne aparțin...

BĂTRÎNUL: Primul număr legal al „României libere“, apărut la 24 august 1944, anunța ce se petrecuse cu o zi înainte sub titlul „Răsturnarea regimului hitlerist din România“. Era un titlu cit se poate de corect. Dar povestea e mai veche. România a fost o țară supusă tuturor presiunilor revanșarde, pretențiilor de revizuire a frontierelor. Relațiile diplomatice dintre noi și Rusia sovietică au fost rupte nu din inițiativa noastră. În 1919 se plănuia ca Armata roșie ucraineană să treacă peste Galiția, peste Bucovina și nordul Basarabiei și al Moldovei, și să facă joncțiunea cu Armata roșie maghiară a lui Bela Kún. Armata roșie maghiară contraatacase și ne respinsese dincoace de Oradea, pînă spre Mureș. E drept că, prin 1920, atitudinea față de noi s-a schimbat. Nu era de disprețuit faptul că România, Brătianu, Ferdinand au refuzat să participe la intervenția militară antisovietică a celor 14 state burgheze. Și s-a dat ordin lui Cicerin, pe atunci comi-

sar al poporului pentru afacerile externe, să nu blocheze posibilitățile de normalizare a relațiilor cu noua Românie. Politica asta au reinnodat-o mai târziu Titulescu și Litvinov. Dacă n-ar fi existat fascismul, probabil că România n-ar fi avut nici o problemă. Sau cine știe? România a respins multă vreme fascismul. Noi am căzut ultimii, de-abia în toamna lui 1940, și asta numai după ce ne fuseseră ciuntite frontierele și eram lăsați la discreția Reichului, care ocupase aproape toată Europa și avea și un pact de neagresiune cu Moscova. Asasinarea lui Duca, în 1933, și a lui Armand Călinescu, în 1939, și masacrele comise de legionari când au ajuns la putere sînt dovezi inverse dar elocvente ale tenacității rezistenței antifasciste românești. Distanța dintre români și fascism a fost cu adevărat uriașă. Avem dovezi, dovezi esențiale, nu neesențiale, uite recunosc că în '37 eram necopt, avem dovezi esențiale că distanța dintre români și fascism a fost imensă. N-am vrut să-ți spun pînă acum, degeaba răsfoiești tu atîtea arhive, tot nu le știi pe toate. Știi că, la Moscova, în noaptea de 23 spre 24 august, prezența lui Pătrășcanu în noul guvern, ca reprezentant oficial al partidului comunist, a fost o surpriză totală? Ce dovadă mai bună vrei? Eliberarea noastră a fost opera noastră.

BĂRBATUL De la Costescu o știi?

BĂTRÎNUL De la el. În noaptea aia, Molotov l-a chemat pe un comunist din România, emigrat la Moscova, și l-a întrebat dacă guvernul sovietic poate să dea crezare informației că Pătrășcanu reprezenta partidul comunist în noul guvern. Acela i-a răspuns că dacă Maniu îi reprezenta oficial pe țărăniști, Brătianu, pe liberali și Titel Petrescu, pe social-democrați... a, să-mi aduceți aminte să vă spun odată o poveste îngrozitoare cu Titel Petrescu și cu soția lui... atunci se putea trage concluzia că și Pătrășcanu reprezintă oficial partidul comunist. Ana Pauker nu se așteptase însă ca Pătrășcanu să reprezinte oficial partidul comunist în noul guvern. Adevărul adevărat e că, în iunie 1940, unii comuniști, în mintea lor de atunci, au cre-

zut că începuse trecerea României la socialism! Dar pactul germano-rus și-a arătat curînd colții pentru noi. O altă parte a țării, Transilvania de nord, a trecut la unguri, adică sub un regim fascist, terorist, extremist, față de care dictatura regală de la noi, chiar anticomunistă, dar și antilegionară, nu era decît un dulce copil!

TÎNĂRUL: Acum, unii istorici străini spun că în spațiul carpato-danubio-pontic există două popoare romanice și nu doar unul singur, românii...

BĂTRÎNUL He, he, teorii, teorii... chipurile științifice... Cînd se știe că tabăra unionistă era majoritară tocmai în Moldova, în timp ce printre politicienii din Valahia era minoritară! Iar conducerea Principatelor Unite au avut-o moldovenii Cuza, Kogălniceanu, Alecsandri... Istoria statelor nu e același lucru cu istoria popoarelor, ba chiar istoria statelor a încurcat istoria popoarelor. Uite, evreii n-au avut stat din anul 70 pînă în 1948! Aproape două mii de ani! Asta înseamnă că n-au avut istorie, că n-au existat în istorie?! Moldova și Muntenia au fost separate atîtea secole din cauza celor două mari căi comerciale: nord-sud, adică Lemberg-Constantinopol și nord-vest-sud-est, adică Viena, Olt, Dunăre, Balcani. Citiți-l pe Iorga.

TÎNĂRUL: Bunule...

BĂTRÎNUL Dacă mă mai întreprui, pierd firul. Și încheiem discuția!

TÎNĂRUL: Bine, credeam că nu te temi de intreruperi...

BĂTRÎNUL Unde-am rămas? Ai noștri, împreună cu rușii, eliberaseră Ardealul, administrația românească era reinstalată și totuși s-a pus problema dacă Ardealul să fie al nostru întreg sau în cea mai mare parte. Exact așa întreg sau în cea mai mare parte? Atunci, doi consilieri ai președintelui american, supranumiți „înțelepții Casei Albe“, Baruch și Lilienthal, i-au sugerat președintelui să se formuleze o întrebare, una singură în care țară, în timpul fascismului, minoritățile au suferit persecuțiile cele mai îngrozitoare? Și care țară s-a purtat mai cu omenie cu minoritățile naționale? Care?

TINĂRUL : Si ceilalți ce-au zis ?
BĂTRINUL : Au înghițit. România e singura țară din Europa al cărei drapel nu se află la Auschwitz, singura din care n-au fost trimiși evrei la Auschwitz. De fapt, dacă s-ar gândi mai bine, cei care ne cunosc istoria, sau dacă și-ar da osteneala să ne-o cunoască, ar vedea că noi, prin firea noastră, nu sîntem certăreți, nu revendicăm nimic din ce nu-i al nostru, vrem să fim și sîntem buni vecini cu vecinii noștri și vrem ca și ei să ne fie vecini buni. Nimeni nu-și poate rezolva necazurile pe seama altora, ci numai în colaborare cu ceilalți. Pătrășcanu era, chipurile, compromis ca să realizeze actul de la 23 August intrase în legătură cu mulți politicieni burghezi, cu palatul, cu agenți străini chiar.

TINĂRUL : De capul lui ?

BĂTRINUL : Îți închipui că n-a făcut-o de capul lui. Chiar Dej se gîndea însă că ziua de 23 August însăși, modul în care a fost înfăptuit actul de la 23 August putea să devină primul cap de acuzare împotriva lui... Împotriva lui Dej... Spun, așadar, că dacă cineva aprinde un chibrit la cerul polar, lumina lui de o clipă sau întunericul ce se lasă după ce chibritul s-a stins pot ajunge pînă aici. Și că teama naște sau excesul de zel sau diversiunea sau pe amîndouă la un loc, iar diversiunea e menită, e o tautologie ce spun, e menită să îndrepte direcția loviturii în altă parte. Cu Pătrășcanu se mersese prea departe. La Congresul de unificare din '48, Ana Pauker l-a atacat violent, el a încercat să protesteze, nu i s-a dat cuvîntul, n-a mai fost ales în Comitetul Central, și cîteva luni mai tîrziu i s-a fixat domiciliu forțat, împreună cu soția.

TINĂRUL : Crezi că Dej a avut remușcări ?

BĂTRINUL : Pentru Pătrășcanu ? Costescu se îndoiește. Personajele unei cumplite tragedii, a cărei miză era soarta țării.

BĂTRINA : Dacă nu te minte Costescu...

BĂTRINUL : Ce motiv ar avea să mă mintă... Să mă... cum se zice acum ?

SORA : Să te „intoxice”...

BĂTRINUL : Pe mine, care oricum sînt scos din circulație ?..

BĂRBATUL : Tată, acum nu mai ești... O dată, ți-am spus că sper să nu ajung să trăiesc din banii fiului meu... Cred că nimeni nu te-a mai ofensat așa. Niciodată n-am să-ți uit privirea rănită și răspunsul tău abia șoptit : „Nu se știe...” Ai să mă ierți vreodată ? (După o pauză.) Cine a spus că noi, oamenii, ne despărțim de trecutul nos-

tru rizind, nu știa ce spune. Trebuie să avem grijă de morții noștri, pentru ca și cei nenăscuți încă să aibă grijă de noi, de morții lor.

6

BĂRBATUL : M-am întors, dragul meu prieten, din cea mai recentă călătorie a mea în străinătate și mă grabesc să-ți împărtășesc o istorie extraordinară pe care am aflat-o acolo, de la un cercetător străin al istoriei noastre, un om foarte serios, o persoană autorizată, un spirit absolut obiectiv, pe care nu-l interesează politica decît ca istorie. Sper că știi păstra un secret, așa că doar ție îți relatez toate acestea. Se pare că un grup de foști agenți naziști fugiți și rămași în vest sînt extrem de furioși. Cîțiva bancheri au venit la noi pentru tratative financiare. Apoi tratativele s-au mutat la sediile lor. Ei bine, unul dintre delegații noștri a reușit să-i convingă, ei au interes să aibă legături bune cu noi, nu ți-am zis eu că destinderea e un lucru foarte bun ?, a reușit deci să-i convingă să facă ei, chiar ei, niște investigații și au descoperit că în safe-urile lor erau depuse, încă de la sfîrșitul războiului, acte foarte importante, pentru știință, pentru istoria noastră, furate din țară, din arhivele statului. Nu ni le-au înapoiat încă, dar... Nu că au devenit subit antifasciști, dar presa din Vest de-abia așteaptă un număr de senzație. Cel mai interesant este că omul nostru nu a lucrat ca un spion, ci a beneficiat nu numai de înțelegerea bancherilor, dar și de concursul unora dintre guvernele din Vest. Ei bine, de ce îți relatez toate acestea, mai ales că nu au nici o legătură cu obiectul cercetărilor mele ? Pentru că aici intervine una dintre cele mai extraordinare coincidențe din viața mea. Eu l-am cunoscut pe posibilul custode al acelor acte ! Si am știut, deși n-am crezut, de posibilitatea existenței lor. În copilărie, cu vreo trei-patru ani înainte de a mă fi împrietenit cu tine, deci de fapt cînd mi se termina copilăria, mă împrietenisem cu băiatul unui om despre care am aflat ulterior că era agent hitlerist, taică-său era proprietarul hotelului în care locuiam noi, locuiam acolo și pentru că eram săraci, dar și pentru că tata urmărea un fir, un

fir căruia îi zisese el, după război, „afacerea Brandenburg“, talentul lui era, eu nu am deloc acest talent, să intre chiar în birlogul lupilor, chiar în craterul vulcanului, deși părea un adormit, dar dormea ca șarpele care-și pîndește prada. Copiii sînt lăudăroși prin definiție și acel prieten al meu, care mai tîrziu a murit de tuberculoză, mi-a spus într-o zi, în șoaptă, ca pe un mare secret, că taică-su are o comoară, sau că taică-su păzește o comoară, sau îi e custode, cam așa ceva. Cei mai buni spioni sînt copiii, chiar proprii tăi copii. Mie, cuvintele astea mi-au rămas în cap ca un ghimpe, căci ce e o destăinuire dacă nu un ghimpe înfipt în capul sau în inima celui ce o primește? Și spovedania e un gest nu prea loial, așa că și scrisorile mele către tine sînt un gest nu prea loial, căci, spovedindu-mă, eu scap, cel puțin în parte, de poverile care îmi apasă sufletul, în schimb încarc sufletul tău, sufletul confesorului meu, cu aceste poveri. Așa făcuse și acel copil cu mine, care tot un copil eram. Era ca și cum îmi dăduse să mușc dintr-un fruct oprit, deși comparația cam șchioapătă, deoarece amîn-

doi eram băieți, încă nu bărbați, totuși băieți, parcă eram doi androgini. Iartă-mi exaltarea, dar, îți dai seama că, dacă aș fi avut această vocație, aș fi putut fi eu, chiar eu, acel extraordinar tovarăș al nostru care a reușit să dea de urma acestor acte! Dacă m-aș fi ocupat de afacerea asta, mi-aș fi primejduit viața, aș fi primejduit, și ar fi fost nedrept, și viața alor mei. Îți dai seama că acel tovarăș al nostru poate că a trecut acolo prin bolgiile unui infern. Sincer să-ți spun, îl invidiez, regret că n-am fost în locul lui, cred că mi-am ratat și această posibilitate, de a fi trăit o experiență unică. Mă gîndesc la soarta lui, mă tem pentru el, deși nu-l cunosc, nu se știe dacă toți cei care i-au dat concursul au fost și discreți, dacă nu au vechi convingeri anticomuniste sau pur și simplu resentimente față de noi, dar altă cale n-a avut, e ca la șah, unde la un moment dat nu mai poți face mutările pe care le vrei, intervin mutările obligatorii. Trebuie să recunoști că e interesantă această paralelă, această posibilă paralelă care e și opoziție, între mine și acel tovarăș al nostru, erou anonim.

P A U Z Ă

7

„Trebuie să ni-l imaginăm pe Sisif fericit.“

CAMUS

BĂRBATUL : Trebuie să ne obișnuim cu gîndul că există probleme pe care nici noi, nici voi nu le vom rezolva. Dacă nîu cumva există și probleme care nu vor fi niciodată soluționate.

BĂTRÎNUL : Ce zicea Aristotel, în „Politica“ lui, acum două mii cinci sute de ani ?

BĂTRÎNA Ultima ta manie, Aristotel !

BĂTRÎNUL Chiar că-i ultima...

BĂTRÎNA : De cîteva săptămîni nu lasă cartea aia din mînă !

BĂTRÎNUL Te rog să taci ! Ce zicea așadar stagiritul ? Că e nedrept ca numai unii să fie temniceri, să poarte singuri această povară. Deci, în locul

unui corp specializat de judecători, de acuzatori, de gardieni, el propunea ca toți adulții să practice prin rotație aceste meserii, care sînt un rău necesar...

BĂRBATUL : Frumoașă idee, dar utopică... Bine, să zicem că judecători, procurori, polițiști vom fi toți, prin rotație... Dar, ce te faci cu serviciile secrete, cu informațiile și contrainformațiile, spionajul și contraspionajul?... Nici aici nu e nevoie de un corp specializat ? Cît timp vor mai exista state, state care nu au încredere unul în celălalt, atîta timp vor exista și impozitele indirecte, și cheltuielile militare mascate, deci masele nu vor putea controla efectiv, pînă la ultimul bănuț, cum și pentru ce se cheltuiește banul public, banul contribuabililor. Ideea lui Aristotel va fi, poate, cîndva, o practică obișnuită, dar pînă atunci... Să rămînem cu picioarele pe pămînt. Să nu mistificăm realitatea. Nici un stat nu poate da publicității sincer toate cheltuielile sale. Așa că, atîta vreme cît vor exista statele, și libertatea va fi în dilemă...

Excesul de libertate duce la anarhie, excesul de ordine duce la autoritarism, să încercăm să păstrăm, pe cât posibil, cumpăna. Ai auzit de Carol Quintul ?

TÎNĂRUL : De la Aristotel la Carol Quintul saltul e cam mare...

BARBATUL : Carol Quintul și-a regizat înmormântarea, avant la lettre, dacă se poate spune așa... El stătea după o perdea, la fereastra palatului, era viu și, din ordinul lui, prin fața palatului trecea cortegiul lui funerar — familia, noblimea, clerul, inchizitorii, armata, mulțimea, sicriul lui era acoperit dar evident gol, el stătea după perdea și rînjea văzîndu-le chipurile îndurerate la comandă, ipocrita lor durere...

TÎNĂRUL : Era și calul lui de paradă ?

BARBATUL : Cred că da...

TÎNĂRUL : Hm...

BARBATUL : Acum, dacă ai avut nechipzuinta să-mi umbli prin sertare, să-mi descoperi pașapoartele, scrisorile... Crezi că Doina nu le-a povestit alor ei ?

TÎNĂRUL : Bag mina în foc !

BARBATUL : O cheamă Georgescu ?

TÎNĂRUL : Și ce-i cu asta ?

BARBATUL : Cînd trebuie să pleci ?

TÎNĂRUL : Peste o săptămînă. Tată, tu ai fost spion ? Te-ai ocupat cu spionajul ? Sau contraspionajul ?

BARBATUL : Nu, dragul meu, nu, în nici un caz. Dealtfel, spionii au, cel mai adesea, o soartă foarte tristă. A existat odată unul, absolut legendar, care trecea din țara lui în țara vecină, peste un fluviu, un fluviu furtunos, greu de trecut, pe unde vroia el. Grănicerii nu l-au putut prinde niciodată. L-au supranumit „liliacul“. Ei nu l-au prins niciodată, în schimb, la un moment dat, l-au arestat ai lui. Și el n-a știut de ce este bănuț, acuzat, arestat. Cînd i-au dat drumul, s-a aciuit într-o căsuță pe malul aceluia fluviu pe care îl trecuse de atîtea ori. Și umbla de unul singur pe malul fluviului, prin locurile pe unde îl trecuse de atîtea ori, se uita la apa fluviului, neagră, involburată, nu vorbea cu nimeni, absolut cu nimeni, în schimb vorbea singur, bolborosea el știa ce, probabil se întreba asta i-a fost răsplata ?, asta i-a fost decorația ?, și acolo a și murit. De inimă rea. Si nimeni, niciodată n-a scris un cuvînt despre el, și nimeni nu l-a pomenit. Și, ca să nu rămii cu o imagine falsă despre mine, pot să-ți și spun că în toate țările în care am fost, am avut acordul autorităților acelor țări.

TÎNĂRUL : Urmăreai pe cineva ? L-ai găsit ?

BARBATUL : Poate ar fi mai bine să nu pleci nici tu din țară un timp...

TÎNĂRUL : Doar n-o să-mi stric cariera !

BARBATUL : Nu, dragul meu, nu vreau să-ți strici cariera, și, oricum, nu vreau să-ți-o stric tocmai eu... Dar, un timp, și se poate refuza pașaportul.

TÎNĂRUL : Tată, dacă mi se întîmplă una ca asta, dacă tu-mi aranjezi una ca asta, pentru interesele tale, pentru cine știe ce interese tenebroase, a căror semnificație mie însă îmi scapă, ei bine...

BARBATUL : Ei bine ?

TÎNĂRUL : Dacă o singură dată mi se refuză pașaportul, ce-or să zică despre mine colegii mei din celelalte țări ? Or să mă compăttimească, or să mă disprețuiască...

BARBATUL : Da... dicționarul ăsta e chiar viața ta...

TÎNĂRUL : E nevoie și de dicționare, e nevoie și de oameni cu o viață normală, nu cu o viață anormală, ca a ta.

BARBATUL : Aș vrea ceva de la tine. O listă a colegilor tăi. Din toate țările.

TÎNĂRUL : Prea le vezi pe toate în negru. Prea te crezi împresurat, acum mă vezi și pe mine împresurat.

BARBATUL : Ce număr avea mașina care a omorît-o pe maică-mea ?

TÎNĂRUL : Șoferul era român.

BARBATUL : Ce număr avea mașina care a omorît-o pe maică-mea ?

TÎNĂRUL : Străin.

BARBATUL : Poate că nici n-au vrut chiar s-o omoare, poate că au vrut doar s-o lovească, ușor, ca un avertisment...

TÎNĂRUL : Și ea era amestecată ?

BARBATUL : O, nu, avertismentul nu era pentru ea...

TÎNĂRUL : Deci o ai pe conștiință.

BARBATUL : Este exact ce gîndesc.

TÎNĂRUL : Cît cinism !...

BARBATUL : Aparențele sînt împotriva mea, recunosc.

TÎNĂRUL : Dacă înțeleg bine, din vîntor acum ești tu vînatul. Și ai noștri ce fac ? Nu te apără ? S-au servit de tine și acum nu te apără ?

BARBATUL : Mă apără atît cît le cer eu să mă apere. E datoria mea să nu-mi pun tovarășii în dificultate. Cînd am acceptat misiunea asta... mai bine zis, cînd eu însumi m-am propus s-o duc la îndeplinire, n-am știut ce-o să mi se întîmple. De-abia acum observ că asta e regula jocului. Scopul însă nu e deloc compromițător.

TÎNĂRUL : Și, mă rog, care e scopul ăsta nobil ? Care e misiunea asta nobilă ? Ai dus o viață dublă. Păraai un modest cercetător de arhive... asta, de la un moment dat, după prima tinerețe, căci în tinerețe se zice că ai avut o

viață aventuroasă, bogată, apoi, din cine știe ce motive, te-ai retras și pentru ca să duci viața asta dublă ai acceptat un post modest, prost plătit, și ai trăit în sărăcie, și ne-ai ținut și pe noi în sărăcie, pe mine și pe maică-mea.

BĂTRÎNA : Măi fată, mai bine i-ai mai spăla cite o cămașă lui frate-tu...

SORA : Ce să fac ? !

BĂTRÎNA : Să-i speli cite o cămașă lui frate-tu. Că tu iar ești singură și el e iar burlac.

SORA : Cum, mamă... ? Tu crezi... tu chiar crezi...

BĂTRÎNA : Ce să cred ?

SORA : Că eu... că eu... mi-am terminat viața...

BĂTRÎNA : Ce viață ?

SORA : Viața de... femeie !

BĂTRÎNA : Nu știu și nici nu vreau să știu dacă ți-ai terminat sau nu, cum zici tu, viața de femeie, dar tare mi-ar plăcea să vă văd mai aproape, mai intrajutorindu-vă...

SORA : E foarte închis în el. Foarte distant. N-am nici un motiv să-i spăl cămășile. Chiar dacă e burlac. Și chiar dacă e fratele meu. Iar ai divorțat, frățioare !

BĂRBATUL : Iar...

SORA : A doua oară...

BĂRBATUL : Da...

SORA : Dar eu credeam că vă iubiți, că vă divinizați... Chiar vă invidiam !...

BĂRBATUL : De aceea am și divorțat. Așa am hotărât amândoi. De ce să se termine urit, când se poate termina frumos ? Când totul poate să rămână frumos ?

SORA : Nu se poate trăi din amintiri.

BĂRBATUL : Te înșeli. Dacă ai imaginație, și eu am, slavă Domnului, trăiești și din amintiri. *Amintirile sînt, vrem nu vrem, o parte a existenței noastre, a vieții noastre, o parte cît se poate de reală. E suficient să întinzi mina, să închizi ochii, și le-ai și atins...*

SORA : Ea a rămas singură...

BĂRBATUL : Se recăsătorește.

SORA : Nu ți-e milă de tine ?

BĂRBATUL : Milă ? Să-mi fie milă de mine ? ! Ar fi ca și cum mi-aș trage palme singur, surioară. Mila e cel mai ofensator sentiment. Mie nu mi-e milă de om, eu respect omul ! Așa că nu mi-e milă nici de mine.

BĂTRÎNUL : Ai auzit de „afacerea Brandenburg“ ?

BĂRBATUL : Nu...

BĂTRÎNUL : Maică-ta zice că stăteam la hotelul ăla doar pentru că n-aveam bani, nu pentru că era cea mai bună acoperire pentru mine... În '33, fusesem în Germania... ziarul la care lucram

organizase acolo o gală de box. Și, întimplător, la un banchet cu cițiva nemți, unul se îmbătase, și astfel am dat de un fir... Firul se numea regimentul „Brandenburg“ și ducea către petrolul românesc, către puțurile noastre de petrol. Prin '37, '38 au început să apară în țara noastră turiști blonzi, cu ochi albaștri... tipuri nordice, arieni puri ! Mulți erau găzduiți la hotelul lui Georgescu. Era un hotel ieftin și vroiau să pară că nu sînt prea bogați, că nu prea au bani... Poliția noastră a calculat pe atunci că erau vreo cinci sute. Concentrați în București și pe Valea Prahovei. La Ploiești și la Cîmpina. Problema era, în caz de război, cine va pune mina pe sondele noastre. Englezii și francezii și-au dat seama repede că n-au șanse. Dar puteau face altceva. Dacă germanii ar fi încercat să ne înghită, ar fi găsit puțurile aruncate în aer, incendiate... Și au pregătit tot dispozitivul necesar. Au adus și explozibile pe Dunăre, și grupuri de comando... Se înțeleseseră și cu Armand Călinescu. Iar nemții i-au trimis aici pe cei cinci sute de „turiști“ din regimentul „Brandenburg“, pentru ca, în formații de comando și ei, să ocupe sondele, să le mențină intacte. Asta l-a costat pe Armand Călinescu viața. Pentru că firul ăsta eu l-am transmis. Asasinarea lui miroase și acum a petrol.

BĂTRÎNA : Ai făcut tu asta ? ! Fără să știu eu ? !

BĂTRÎNUL : Și, în '52, tovarășii m-au băgat în lagăr...

BĂRBATUL : Morbul e în familie...

BĂTRÎNUL : Ce morb ?

BĂRBATUL : Al curiozității. Tată, între noi doi, numai între noi doi...

BĂTRÎNUL : Ei ?

BĂRBATUL : Tot mai visezi să cumperi casa asta ?

BĂTRÎNUL : Hm...

TÎNĂRUL : Tată, cum te simți, ce e în inima ta, o ai pe propria ta mamă pe conștiință, mă pui pe mine în pericol, poate că și bunicul o fi murit...

BĂRBATUL : Nu, el a murit la timp... dacă se poate spune că vreo moarte vine la timp, a murit de moarte bună, dacă vreo moarte e bună, cu toate că și el era în primejdie, dar nu din cauza mea, și el găsise de mult un fir și mi-a transmis și mie, dacă nu chiar firul acela, atmosfera, haloul, morbul ăsta...

TÎNĂRUL : Pină la urmă ai să duci în urma ta o trenă macabră...

BĂRBATUL : Eu ? ! Ai auzit de „orchestra roșie“ ?

TÎNĂRUL : Nu.

BARBATUL : Ce dracu lucrea voi la dicționarul ăla ? Numai fapte normale, numai evenimentele păcii, asta înregistrați voi acolo ? Moscova înființase în '37, întâi în Belgia, apoi în tot Occidentul, cea mai fantastică rețea de spionaj antinazistă din Europa. O conducea un evreu polonez, Leopold Trepper. Copil, emigrase cu părinții lui din Polonia în Palestina, aflată atunci sub mandat britanic, după care, tinăr încă, îl găsim la Moscova. Și, deodată, își face apariția în Belgia, plin de bani, își ia o amantă, Georgia de Windsor, ei îi căzuse o mânășă în timp ce se plimba, și el, bine crescut, i-o ridicase... Nevastă-sa și cei doi copii ai lor trăiau la Moscova, așa cum trăia toată lumea acolo, pe atunci... Cincisprezece ani nu s-au văzut. Când nemții au ocupat Parisul, el era deja instalat acolo și a pus pe picioare o rețea de bursă neagră... Bursa neagră îl aproviziona nu atât pe francezi cât pe nemți, astfel că el, Trepper, îl aproviziona, în penuria care se instalase, cu pneuri pentru automobile, coniac franțuzesc, cu parfumi și ciorapi de mătase pentru amante... În rețeaua lui lucreau comuniști, antifasciști, cominterniști, iar în mijlocul Berlinului, chiar în ministerele germane, instalase o rețea de aristocrați. Hitler nu-i putea suferi pe aristocrați, astfel că aceștia, sau cel puțin unii dintre ei, deveniseră antinaziști. Oamenii lui Trepper transmiteau informațiile la Moscova, prin radio, prin coduri cifrate... inclusiv în timpul cât a funcționat pactul germano-rus. Dealtfel, pactul ăsta trebuia analizat și prin prisma activităților lui Trepper... sau ale lui Sorge, în Japonia... Informațiile lui erau atât de precise, încât Stalin nu-l credea !... Prin ambasada sovietică de la Vichy, era vremea când rusii aveau încă un ambasador pe lângă Pétain, Trepper a transmis că nemții vor rupe pactul și vor invada Rusia în ziua de 22 iunie. la ora 3,30 dimineața. Stalin a declarat Trepper ăsta sau e un provocator sau nu e serios. Când a verificat însă pe pielea lui cât de serioasă fusese știrea, a început să-i dea crezare. Stirile transmise de Trepper erau atât de exacte încât, dacă nemții plănuiau o ofensivă, megafonele rusești de dincolo de linia frontului le comunicau, în nemțește, la ce oră va începe ofensiva și care anume unități nemțești vor participa. Și porneau ei contraofensiva de artilerie cu câteva ore înainte. Berlinul și-a dat seama că e o primejdie prea gravă și Gestapoul l-a însărcinat pe unul, Pankvist, să se ocupe de această rețea. El

a scris pe dosarul problemei : „Die rote Kapelle“, „orchestra roșie“, de unde așa i-a rămas numele în istorie. Căci o rețea se chema pe atunci „orchestră“, iar transmisioniștii — „pianiști“. Pankvist a început să-l încercuiască pe Trepper, a utilizat și trădarea și goniometrele, a pus mîna pe oamenii lui din Berlin, i-a torturat, mai tîrziu au fost toți spinzurați, apoi a pus mîna pe oamenii lui din Belgia, din Franța, din Spania și, pînă la urmă, l-a arestat și pe Trepper, în chiar inima Parisului. Astfel că toți oamenii lui Trepper au pierit, toți au fost torturați și uciși. Toți, cu excepția lui, pentru că nemții i-au propus un joc. Jocul se numea : „Funkspiel“. El trebuia să continue să transmită știri la Moscova, prin radio, prin același cod, ca și cum n-ar fi fost prins de nemți, numai că știrile erau false, nu toate, unele erau și corecte, pentru ca Moscova să continue să-l creadă pe Trepper. Astfel că, nu o dată, nemții își sacrificau o divizie întreagă, zece-douăzeci de mii de oameni, fiecare cu biografia lui, cu familia lui, dar cu un destin comun, să fie trimiși la moarte sigură chiar de șefii lor, zece-douăzeci de mii de oameni lăsați să fie striviți de tancurile rusești, numai pentru ca Trepper să fie crezut. Pînă aici îți place ?

TÎNĂRUL : Mda... Pînă aici îmi place.

BĂRBATUL Spre surprinderea lor, Trepper a acceptat jocul. Astfel că se plimba prin Paris, întovărășit întotdeauna de un căpitan neamț, cam bolnav de stomac, lua masă cu acest însoțitor chiar la restaurant, părea un om liber, purta în urma lui o trenă macabră, toți tovarășii lui erau arestați, schingiuiți, uciși, el transmitea știri la Moscova, din cînd în cînd ade-vărate, ca să fie crezut, altele, cele mai multe, false. Numai că el fusese mai abil decît nemții, el sau șefii lui, căci prevăzuseră și această situație, acest posibil scenariu. Dacă era prins și dacă accepta acest joc, din fiecare mesaj cifrat trebuia să lipsească sau să adauge, nu mai știu exact, o literă anumită, totdeauna aceeași. Așa că Moscova și-a dat seama din primul moment că Trepper e prins de nemți. Apoi a evadat. Cîștigase simpatia neamțului care îl păzea și i-a spus că știe la Paris o farmacie unde se găsea un leac miraculos pentru boala de care suferea neamțul, au intrat în farmacie și, în timp ce neamțul discuta cu farmacistul, Trepper a reușit să iasă pe ușa din spate și dus a fost. Nemții au turbat și au pus pe capul lui, și ei și guvernul de la

Vichy, un premiu de o sută de mii de mărci, sau de franci, nu mai știu. Pe Trepper l-au ascuns prietenii lui, pregătiți din timp, toți antinaziști convinși, și cînd nemții dădeau de o ascunzătoare era deja plecat și toți care l-au ascuns au fost arestați și torturați și uciși. El a reușit să supraviețuiască pînă cînd americanii au intrat în Paris, s-a predat americanilor și apoi s-a întors în Rusia. Ei bine, ce crezi că i s-a întimplat acolo? A fost arestat și ținut la Liubianka, zece ani. Iar Pankvist a fost singurul gestapovist, singurul care nu s-a predat americanilor, ci și-a luat toate dosarele și s-a predat, cui crezi?, rușilor. A stat și el vreo zece ani la Liubianka. În ultimii ani, locuia în Germania federală, avea o pensie și refuza să dea orice interviu. Fusese vecin de celulă cu Trepper, dar nu se văzuseră. După zece ani, Trepper a fost readus în biroul somptuos în care fusese la început, în '44, atunci fusese anchetat de un ofițer de securitate tînăr, acum la același birou era un ofițer bătrîn, mustăcios, un vechi cekist. Și Trepper a răsuflet ușurat. Bătrînul cekist i-a arătat un ziar, un exemplar din „Pravda” din 1952, în care era vorba de procesul așa-zisilor medici asasini, sioniști. Trepper a izbucnit în ris, cekistul l-a întreat de ce rîde, și el, ca vechi și bun meseriaș, i-a răspuns că totul e cusut cu ață albă, că un complot nu se organizează așa, cekistul a zîmbit și el, apoi i-a dat ziarul din martie 1953, care anunța moartea lui Stalin, și apoi alt ziar, care anunța executarea lui Beria. Și Trepper a răsuflet iar ușurat. Știa că supraviețuise. Îți place?

TÎNĂRUL : Mda...

BĂRBATUL : Asta e războiul.

TÎNĂRUL : Cineva mi-a spus că, dacă undeva începe o campanie antisionistă, arabilor trebuie să le fie frică. În '48, rușii și americanii au votat împreună, la O.N.U., pentru înființarea statului Israel. Londra a votat împotriva.

SORA : Oare e adevărat că al treilea război mondial a început de cînd s-a terminat al doilea?

BĂRBATUL : Sper că nu e adevărat și sper să nici nu înceapă. Nu pentru mine sper, pentru băieți. Trebuie să vină vremea cînd toti oamenii să ducă o viață normală, nimeni să nu mai fie obligat să coboare în infern. S-a făcut frig...

TÎNĂRUL : Ai început să semeni cu tata mare...

BĂRBATUL : Adică?

TÎNĂRUL : Și lui îi plăcea să povestească... *Lîngă voi m-am simțit mereu ca și cum aș asculta un basm lung, sau un șir de basme, ca într-o mie și una de nopți, ca în „Halima”, ca și cum și bunicul vroia, și tu vrei să câștigi încă o zi de viață cu fiecare poveste spusă...*

BĂRBATUL : Te-ai gîndit vreodată că baladele românești, sau cel puțin cele mai importante dintre ele, stau, în planul denotației, pe cite o crimă, pe cite un asasinat, pe o crimă care răzbună altă crimă, ba chiar pe cite un masacru? Asta nu le împiedică să aibă, în planul conotației, o valoare etică și estetică extrem de semnificativă, care ne vorbește despre aspirația către o viață normală... Probabil că, la români, ca și la alte popoare, baladele au suplinit tragediile. Baladele erau supapa noastră, purgatoriul nostru, catharsis-ul nostru.

BĂTRÎNA : Bălatule, de la cine crezi tu că primești scrisorile alea de amenințare?

BĂRBATUL : De unde să știu?

BĂTRÎNA : Mi-ai zis odată că Georgescu avea o sumă mare de bani.

BĂRBATUL : Ți-am zis doar că un copil de doisprezece ani se lăuda că taică-su avea în pază o comoară... Cite nu spun copiii? Sînt lăudăroși, prin definiție. Nu ții mînte că și eu mă lăudam la școală că voi erați bogați, ba o dată m-am lăudat că mi-am petrecut vacanța cu voi la Londra, și biata de tine n-ai fost nici pînă la Sofia, nici eu n-am fost în stare să vă duc pînă la Sofia sau pînă la Budapesta, deși știu că ți-ai dorit-o...

BĂTRÎNA : Ai fost sărac, toată viața, ca și noi...

SORA : A fost și cam nesimțit, mamă... Găsea el bani pentru o călătorie atît de modestă...

BĂRBATUL : Nu mă cunoștii deloc, surioară...

SORA : Eu nu te cunosc?!

BĂRBATUL : Nu ești singura, așa că m-am obișnuit. Înțeleg să fiu prizonierul fiecărui gest pe care l-am făcut eu, dar să fiu prizonierul unei povești? Ce e o poveste, cum zice un prozator-poet, altceva decît o trăire întîmplată neaievea?

TÎNĂRUL : Tată, ce a fost povestea aia cu Carol Quintul? Nu cumva ai de gînd să te sinucizi? Sau ești grav bolnav?

(Sonerie.)

BĂTRÎNA Cine o fi ?

BĂRBATUL (*după ce s-a întors*): N-a fost nimeni.

BĂTRÎNUL Ai pomenit de Titei Petrescu ?

BĂRBATUL Acum ? ! Nu...

BĂTRÎNUL Nu-i nimic... Titel și nevastă-sa aveau un prieten bun, un jurist, fiu de moșier, se învîrtea în timpul războiului printre cercurile de stînga, democratice, mai mult din spirit de frondă decît din convingere, ei bine, cînd Titei a fost arestat, prin '48 ?, prin '50 ?, acest prieten al familiei a venit la nevasta lui Titel și i-a făgăduit că face el totul ca soțul ei să fie eliberat, și așa, cu șoșeli și cu momeli, cu făgăduieli mincinoase, a pus-o pe biata femeie să-și vindă tot ce avea în casă, chipurile el, prietenul, trebuia să dea în dreapta și-n stînga, dar toți banii îi toca el, și cînd au trecut anii și Titel nu mai ieșea din pușcărie, a venit la ea și i-a spus dezolat că soțul ei murise în temniță. Și soția lui Titel a început să-i facă slujbe și parastase, pînă în ziua cînd ai noștri, care-l închisuseră, i-au dat drumul și Titel a apărut viu în fața ei și ea a avut un șoc, a înnebunit, imaginează-ți că escrocul, ca s-o convingă că Titel e mort, făcuse rost de o urnă cu cenușă și i-o adusese în casă.

BĂRBATUL : Știu și eu istoria asta, tată. Și mai știu că ăsta a fost iertat și chiar ridicat iar în scări.

(*Din nou sonerie.*)

BĂTRÎNA Iar ?

BĂRBATUL (*după ce s-a întors*): Nu e nimeni.

BĂTRÎNA : Asta-i prea de tot ! Ți se întîmplă des chestia asta ?

TÎNĂRUL : De ce s-a putut petrece un lucru atît de inuman ? Socialismul are adversari reali. Ar fi o prostie să fie lăsați în voia lor. Dar dogmatismul a inventat și adversari imaginari, ca să se justifice pe sine. Trebuie să ne preocupăm nu numai democrația în general, dar mai ales democrația pentru fiecare individ și democrația fiecărei zile.

BĂRBATUL Ei, ei, capitalismul are o istorie de patru secole și rezultatele au fost cele două războaie mondiale, fascismul, Hiroshima... și acum, criza mondială și conflictul nord-sud... Si tu vrei ca socialismul să rezolve în cîteva decenii, adică să fie el însuși, ce n-a rezolvat omeniarea de cînd există. Su-

dul bate puternic la porțile nordului și cere să i se dea ce i s-a luat. Circulă ideea că, în locul proletariatuului clasic, acum toate țările sărace sînt noul proletariat. Și că petrolul e paloșul dreptății.

TÎNĂRUL : Ce talent ai să deviezi discuția ! Există o soluție. Tehnologia. Inteligența.

BĂRBATUL : Computerele ?... Computerele n-or să ne afle niciodată nici sentimentele, nici convingerile. Nici un computer n-o să poată ști vreodată pe cine urăsc, pe cine iubesc, cine mă iubeste, cine mă urăște, cine mi-e și cine nu mi-e tovarăș. N-o să poată înlocui privirea ochi în ochi. Stringerea de mină frățească.

TÎNĂRUL : Tu n-ai trecut la știință.

BĂRBATUL : E adevărat. Sînt un utopist incorigibil.

(*Telefonul.*)

BĂRBATUL : E pentru mine.

BĂTRÎNA Cine e ?

TÎNĂRUL : Din străinătate.

BĂTRÎNA : Din străinătate ? Cine te cheamă pe tine din străinătate ?

BĂRBATUL : A renunțat.

BĂTRÎNA : Cine a fost ?

BĂRBATUL : Dacă a renunțat, de unde să știu ?

BĂTRÎNUL : Unde mi-or fi papucii ?

BĂTRÎNA Unde ți i-ai pus. Mereu trebuie să string după tine !

TÎNĂRUL : Eu refuz să trăiesc așa, prizonier al amintirilor voastre ! Refuz să mai port bătălii pe terenul ales de alții, de adversarii noștri sau de așa-ziși prieteni, cu regula jocului dinainte fixată și cu rezultatele trucate, așa cum le-ați purtat voi ! Pe mine mă așteaptă anul 2000 !

8

SORA : Pot să știu în ce l-ai amestecat pe băiatul meu ?

BĂRBATUL : Te-ai întors ? A fost o călătorie plăcută ?

SORA Ce-i cu numele ăsta ? Ce-i cu adresa asta ? De ce umblă el de năuc dintr-o țară într-alta ? De ce nu stă lângă soție ?

BĂRBATUL Un prieten al meu din tinerețe. l-am rugat să-i găsească adresa.

SORA Umblînd prin toată Europa, să găsească acul în carul cu fin ?

BĂRBATUL Poate că l-a găsit. Să-i spui că-i mulțumesc.

SORA Ascultă, în ce l-ai amestecat ?
BĂRBATUL În nimic, dragă, în nimic...
SORA Pe mine nu mă înșelați voi. Pe mine nu mă duceți de nas. Ascultă, între fanatismul vostru, al întregii noastre familii, între utopia voastră și trivialitatea vieții, eu am ales cumpăna. Vreau ca și băiatul meu să ducă o viață normală.

BĂRBATUL De unde pînă unde crezi tu că nu duc o viață normală ? Și că l-am amestecat și pe el în ceva anormal ?

SORA Eu am ales cumpăna. Și vreau ca și băiatul meu să ducă o viață normală.

BĂRBATUL Nici nu știi, draga mea, cît de aproape e utopia, chiar utopia cea mai curată, de trivialitatea vieții. Așa că nu știu dacă mai avem careva loc de mișcare, loc de întoarcere între aceste extreme. S-ar putea să fim striviți...

SORA Bagă de seamă... Nu-l am decît pe el. Dacă i se întîmplă ceva... Nu știu ce-ți fac... Sau, nu știu ce-mi fac.

BĂRBATUL : Tu vrei să dispară politica din lume ?

SORA : Da ! Chiar asta vreau ! O lume fără politică. O lume fără politică !

BĂRBATUL : Noi ce vrem ? O să fie, cîndva, și lumea asta, o societate fără clase, fără partide, deci fără politică. Structurile piramidale și relativ fixe ale tuturor societăților actuale vor fi înlocuite cu structuri mozaicate și relativ mobile. Guvernarea oamenilor va ceda locul administrării lucrurilor. Dar pînă atunci... Draga mea, trebuie să existe și o politică pentru om, a omului pentru om.

DOINA După ce i-ai forțat biroul și am descoperit pașapoartele și scrisorile lui...

TÎNĂRUL Tu mă iubești ?

DOINA : Ce întrebare !

TÎNĂRUL Mă iubești ? Ai face orice pentru mine ? Ai muri pentru mine ?

DOINA : Da.

TÎNĂRUL : Bine. Te cred. Și eu aș muri pentru tine. Dar vreau să-ți cer un lucru mai îngrozitor.

DOINA Ce poate fi mai îngrozitor decît să mor pentru tine ?

TÎNĂRUL : Îți cer să mergem acum, chiar acum, în toiu noapții, să pingărim un mormînt.

DOINA : Să — pingărim — un mormînt ? !

TÎNĂRUL : E ora cea mai potrivită. Paznicii moțâie, milițienii s-au retras cine știe pe unde, e frig, e iarnă, se mai încălzesc și ei prin vreo gheretă, prin holul vreunei clădiri, sărim gardul cimitirului, luăm cu noi un tîrnăcop, o cazma și o lanternă...

DOINA : Al cui mormînt ?

TÎNĂRUL Al tatălui meu.

DOINA : Ești...

TÎNĂRUL : Nu sînt nebun. Vreau să văd dacă tata e acolo, în mormînt, a făcut el un infarct, un prim infarct, l-o fi făcut și pe al doilea, fatal ?

DOINA : Or să ne prindă...

TÎNĂRUL : Bine, or să ne prindă.

DOINA : La pușcărie n-o să stăm împreună.

TÎNĂRUL : Bine, n-o să stăm împreună.

DOINA : Eu...

TÎNĂRUL : Ai spus că ai face orice pentru mine... Mergi sau nu mergi ? Pun pariu pe ce vrei că mormîntul e gol.

9

10

„...în literatură... morții noștri intervin în treburile noastre, acționează cu noi, ca și cei vii“.

GOGOL

DOINA : Nu e ciudat că toate astea, amenințările, readucerea ta în țară, dispariția tatălui tău s-au petrecut tocmai în perioada asta ?

TÎNĂRUL : În care perioadă ?

„Hai, maică, la iarmaroc,
hai de-mi cumpără noroc“

CÎNTEC POPULAR

BĂRBATUL : Să nu te miri că-ți scriu această scrisoare din alt oraș. Sîntem în 1969. De cîțva timp, mi-am schimbat adresa. Îți sînt dator cîteva explicații. În ultimele luni mi s-au întîmplat lucruri îngrozitoare. Am trecut printr-un coșmar. Am fost chemat în fața unei comisii de anchetă și interogată zile în șir. Tu știi cel mai bine că nu mi se poate aduce nici azi vreo acuzație cît de cît întemeiată. Părinții mei au făcut din mine ceea ce sînt, un

socialist și un antifascist, pină la moarte. Și probabil că tatăl meu mi-a transmis în sine și morbul acesta, al curiozității și al căutării pină în pinzele albe, numai că la mine acest morb a luat un aspect strict teoretic, pur teoretic. Și iată, și azi, la aproape patru ani după Congresul al IX-lea, mi se aduc acuzații pe cit pe neîntemeiate pe alți de îngrozitoare. Așadar, timp de citeva luni, probabil fără ca tu să știi ceva, nici n-am putut să te avertizez deoarece mi s-a interzis s-o fac (sau poate că ai știut dar n-ai avut cum să mă ajuți), am fost supus unor interogatorii care m-au îmbolnăvit. Au făcut din mine un schizofrenic. Ai să-ți dai seama imediat că nu mai sint un om normal. Am fost cercetat fir cu fir, în ce țări am fost, cite zile am stat, zi cu zi, cu ce institute științifice am luat contact, la ce documente am avut acces, ce scria în acele documente, dacă ți-am relatat absolut tot ce aflasem, absolut tot, absolut tot, la un moment dat începusem să mă tem și pentru tine, am cerut să fiu confruntat cu tine, nu mi s-a permis, apoi, am fost întrebat cu cine am stat de vorbă, dacă am stat de vorbă cu emigranți etc. După cum vezi, informațiile încep să aibă valoarea aurului, oare și informațiile, ca și aurul, aduc spaime, teroarea și moartea? În sfârșit, la un moment dat, mi s-a adus o acuzație îngrozitoare: de ce, dacă am știut de existența unor acte furate din arhivele noastre și scoase peste graniță, și dacă l-am cunoscut personal și pe acel posibil custode al acelor acte, de ce n-am spus atâția ani nimănui nimic? Le-am explicat ceea ce tu știi foarte bine, că era vorba de un secret destăinuit mie de un copil și că niciodată nu i-am dat crezare, pentru că și eu mințeam în copilărie. Eram la un pas de sinucidere. Nu exagerez deloc. Neîncrederea nu poate fi suportată la infinit, la infinit. Și cred că nimeni nu are monopolul vigilenței. Apoi, la un moment dat, am primit un telefon, din străinătate, și vocea de la celălalt capăt al firului imi cerea să mă prezint într-o anumită țară, într-un anumit loc, într-o zi și la o oră anumită. Mi s-a dat de înțeles că voi fi subous unor simole interogatorii, de tipul chestionarelor, și că trebuie să fiu pregătit să răspund acolo, în ce țări am fost, cite zile am stat în fiecare, la ce institute de cercetări am avut acces, ce documente am citit, dacă am relatat totul în țară și cui etc. După cum vezi, corect și științific. Iată-mă, așadar, prins între două focuri. În țară suspectat de ai

mei, acolo suspectat de spionaj în favoarea noastră! Nu e o situație absolut senzațională? Oare institutele de cercetări de acolo nu sint doar manipulate, ci sint, pur și simplu, oficine de spionaj și contraspionaj? Evident că am relatat toate acestea celor care mă interogau aici și care, tot evident, la început nu m-au crezut. Și-au imaginat că-mi construiesc un alibi. Apoi, însă, am primit o primă scrisoare, imaginează-ți că au avut curajul să-mi scrie, oare peste ce informații am dat eu acolo de a căror valoare nu-mi dau seama?! O scrisoare, așadar, un adevărat ultimatum. Am predat această scrisoare celor care mă interogau, am primit și altele, am mai primit și citeva telefoane, tot din străinătate, pe care ai noștri le-au pus sub ascultare, și, de-abia atunci, anchetatorii au început să-și schimbe vădit atitudinea față de mine. Am fost chemat iar și am propus un scenariu de cel mai prost gust, după părerea mea, dar după părerea anchetatorilor eficace: să plec un timp în alt oraș, sub un nume fals, ei să creadă că n-am primit ultimatumul lor! Și acum îți scriu ție de aici, de unde mă ascund de nu știi cine, nu știi de ce și trăiesc sub un nume fals, pentru cită vreme, nu știu, de data asta chiar ca un adevărat spion. Ce părere ai despre toate astea? Am uitat să-ți povestesc cum se manifestă schizofrenia mea. Toată aventura asta în care am intrat absolut fără voia mea, absolut întâmplător, a început să-mi placă. E aici cumva și o doză de masochism? Mă simt ca și cum aș fi avut șansa să ajung pe altă planetă, pe Lună de pildă, o planetă care se învîrtește pe altă orbită. Oare cum își mai trăiește zilele lui de fiecare zi, pe bietul nostru Pământ, un om care a fost o zi, o oră, o clipă pe Lună?! Cum o să mai trăiesc eu de acum înainte în normalitatea, în banalitatea cu care mă obișnuisem?

P.S. Oare de ce totuși mi s-a acceptat atît de ușor să-mi schimb adresa și să trăiesc sub alt nume? Are cineva interesul să dispar, speră că alții, adversarii noștri politici chiar, vor îndeplini această misiune ingrătă? După care el mă va ridica în slăvi ca pe un martir?! Oare, vînzîndu-l pe Iisus romanilor, n-a folosit Iuda o metodă asemănătoare? Sau, invers, ascunderea mea și buletinul meu fals, au, de data asta, o aprobare foarte înaltă? Și tovarășii au acum în mine o încredere desăvîrșită?

TÎNĂRUL Ce ți-am spus ? Mormintul e gol.

DOINA : Să plecăm !

TÎNĂRUL Unde să plecăm ? !

DOINA : Te rog...

TÎNĂRUL Unde să plecăm ? Mai am eu unde să plec ? Asta e. Mai întâi o să trebuiașcă să-mi explice ei mine...

DOINA Ce să-ți explice ? Ce să-ți explice ?

AL DOILEA TÎNĂR Pină să apuce să ne explice...

TÎNĂRUL Mai întâi și mai întâi o să trebuiașcă să-mi explice ei mie de ce mormintul acesta e gol. Unde e tatăl meu ? Dacă e viu, unde e ? Și dacă e mort...

DOINA Dragule, dragule...

TÎNĂRUL : Ce-i ? ! Ce-i ? !

DOINA Trezește-te ! Trezește-te ! Strigi în somn...

TÎNĂRUL : Unde sint ? ! Unde sintem ? !

DOINA : Acasă... acasă la tine...

TÎNĂRUL Acasă ? !... Nu sintem la...

DOINA : Acasă...

TÎNĂRUL Nu sintem... la cimitir ? !

DOINA La cimitir ? ! La care cimitir

Ai visat urît...

TÎNĂRUL Vărul meu... unde e ?

DOINA Poftim ? !

TÎNĂRUL Fir-ar dracu-al dracului să fie ! Ce noroc pe ăștia ! Ce noroc !

DOINA Care ăștia ? !...

TÎNĂRUL : Aștia, bătrînii, babacii. Lor li s-a oferit o revoluție !

DOINA : Li s-a oferit ?

TÎNĂRUL Mă rog, li s-a oferit, au făcut-o ei, totuși asta e. Istoria le-a oferit o revoluție ! Băftoșii !

„...o dramă care răspunde într-un cîntec rămîne în viața noastră mai mult sub chipul unei bucurii decît al unei suferințe“.

BLAGA

SORA Tata n-a apucat cutremurul. A murit în '71. Mama a murit la scurtă vreme după cutremur. Adică a fost omorîtă. Băiatul meu peregrinează...

Nepotul meu are coșmaruri. Fratele meu... necunoscutul meu frate... multe speranțe... Am citit undeva că, într-o grădină zoologică din Hamburg, un elefant și-a scos trompa printre zăbrele și a spart craniul unui bărbat, omorîndu-l pe loc. S-a ordonat o anchetă, cum era și firesc. Mama aceluia bărbat încă trăia și și-a amintit că, pe cînd fiul ei avea opt ani, vizitaseră împreună grădina zoologică și că băiatul îl înțepase pe elefant în virful trompei cu un ac. Elefantul l-a ținut minte, după treizeci de ani. Se pare că după miros. Deci, pentru elefanți, fiecare om are un miros unic, pe care ei, elefanții, îl țin minte zeci de ani. G-ar putea scrie un studiu despre memoria olfactivă a elefanților. Și, oricum, elefanții trăiesc mult mai mult decît oamenii. *(După o tăcere.)* Fratele meu a fost reprimat în partid. De ce a fost reprimat după Congresul al X-lea, și nu mai înainte, e clar. Dar, de ce nu ne-a spus el nimic și a trebuit să aflăm de la alții ? Mama și tata ar fi putut să moară fără să știe. Oare este el atît de înstrăinat de noi ? Sau, dimpotrivă, ne-ar fi vrut atît de apropiați încît ar fi dorit ca noi să ghicim această mare bucurie a lui, această mare dreptate ? Sau este atît de mîndru încît, cu sau fără carnet, s-a considerat tot timpul comunist, membru de partid ? *(După o pauză.)* Fratele meu are o memorie de elefant. Ar trebui să moară, ca să dispară odată cu el tot ce știe, tot ce-a trăit. Oare ce jocuri și ale cui le-a stricat el prin anii '64—'68 ? Deși, eu cred că totul a început mai de mult. Cineva urmărește familia noastră de cîteva decenii. Eu nu mă pricep, deloc la politică. Și n-o iubesc deloc. Dar el a mers întotdeauna cu partidul lui. Și de aceea cred, sper că este invulnerabil.

BĂRBATUL Surioară, mi-ar plăcea să știi că, pentru mine, ceilalți oameni nu sînt numai limita libertății mele, ci, cum să-ți spun ?, pentru mine ei sînt și singura mea posibilitate de a fi liber. Ei mă și înrobesc, dar îmi aduc și izbăvirea, în același timp.

BĂTRÎNA : Băiatule, știu la ce mă gîndesc cîteodată ? Mă întreb... să nu te superi pe mine... Mă întreb oare, tu citi ani ai să trăiești ?

BĂRBATUL Ciudat gînd... ciudată întrebare... Poate că o să mor mîine, mamă, poate peste o sută de ani, dar îți promit, asta pot să ți-o promit, că bătrîn nu voi fi niciodată. Îți semăn, mamă. Nici tu n-ai fost niciodată bătrînă. Și, oricum, dacă mor chiar mîine,

m-am scâldat eu în mare în valurile mării. a doua zi după un infarct ? Cine mai poate să-mi ia vreodată clipele acelea ? Până atunci voi trăi. Pentru mine, a trăi este a ști. Multă vreme am crezut că o congestie cerebrală va fi ultimul meu act de cunoaștere. Acum realizez că s-ar putea să fie un infarct, un alt infarct, celălalt. (Tace, apoi.). Cine a spus că toate dor ? Nu știam că ce știți trece prin inimă. (După altă tăcere.) Toate dor, mamă.

BĂTRINUL : Eu cumpăr casa asta !

BĂRBATUL : Cu ce bani ?

TINĂRUL : Tată, ai mai auzit ceva de Grendenski ?

BĂRBATUL : Tu ce crezi, o să termini vreodată dicționarul ăla ?

TINĂRUL : De ce să nu-l terminăm ?

BĂRBATUL : Acum vreo patruzeci-cincizeci de ani se tipărea o mare enciclopedie. Se ajunsese la litera I. Și, la scriitorii Ilf și Petrov, scria : „Scriitori decadenți, reacționari, care ponegresc et caetera, et caetera...” Au trecut anii și s-a ajuns la litera P. Și, la scriitorii Petrov și Ilf, scria : „Petrov și Ilf, mari scriitori satirici, au creat opere nemuritoare et caetera, et caetera...” Poate că nu e adevărat. Poate că e doar o poveste... Cine a spus că numărul paginilor este infinit ? Nici una nu e cea dintâi, nici una nu e cea de pe urmă.

SORA : Totuși, oare ce-o să se mai întâmple de-acum înainte cu el ? Cine a spus că unei istorii frumusețea îi stă numai în partea ei de taină ?

BĂTRINA : Grea soartă ai avut, băiete. Mi se pare mie sau mereu ai fost luat drept altcineva ?

BĂRBATUL : Eu ? Grea soartă a avut țara asta, mamă. Grea soartă a avut poporul nostru. Și, pe nedrept. Asta explică multe. Dacă nu chiar totul. Mereu impresurați... Ce contez eu ?

13

„Ahab este dușmanul lui Ahab“

MELVILLE

BĂRBATUL : Trebuie să continuăm, împreună, dragă tovarășe, analiza celor petrecute cu mine în ultimele luni.

Cine sînt acele personaje anacronice despre care îți scriam într-o altă scrisoare, aceia care au călcat în picioare demnitătea de comuniști a altor tovarăși, dintre care mulți, cu toate cîte le-au îndurat, au rămas în țară, cu partidul lor, cu țara lor, acele personaje care se bucură încă, după cum văd, de încrederea partidului, chiar și acum, *la cîțiva ani după Congresul al IX-lea, la aproape un an după plenara din 1968*, pentru că poate nu li se cunosc încă fărâdelegile. Cred că noi doi, dragă tovarășe, am rămas niște mari naivi. Gîndind la unison cu mine, ai citit scrisorile mele și altor tovarăși. Inclusiv scrisoarea în care îți relatam ce aflasem despre aceste personaje. Precum și aceea despre actele sustrase din țară. Este de presupus că toate acestea au ajuns și la urechile lor. Este probabil că tu îi și cunoști, și le-ai relatat și lor, fără să știi că despre ei e vorba. Și s-au temut că dacă voi da sau dacă noi doi vom da de numele lor le vom striga în gura mare. Și au vrut să-și șteargă toate urmele. Nimicindu-mă pe mine, care sînt mai ușor de nimicit, și urmărind să te înspăimînte. Și știi, intuiesc și cum au procedat. Au convins pe un iubitor al metodelor folosite înainte de Congresul al IX-lea că aș colporta calomnii la adresa unor comuniști cinstiți, pe care le-am cules, chipurile, din străinătate, din cercurile emigranților. Dar tu știi că le-am aflat din arhivele noastre ! Norocul meu a fost că m-am găsit prins între două focuri. Tragic noroc, nu ? Și totuși, dacă aceste personaje inspiră încă o asemenea teamă, cum de a avut curaj tovarășul care a condus interogatoriul meu să accepte scenariul pe care i l-am propus și să mă pună la adăpost. vremelnice, aici, în alt oraș, sub un buletin fals ? La adăpost și de cei care mă amenințau din străinătate și de cei care urmăreau să mă nimicească în țară. Într-o frază destul de echivocă, acest tovarăș mi-a dat a înțelege că forțele noi din partid speră să înlătore de la putere pe acești tovarăși anacronici care s-au menținut în unele posturi de conducere și după Congresul al IX-lea. Deci, ce am fost eu alții ani ? Ce am fost noi doi, dragă tovarășe ? Niște caraghioși manipulați de oameni interesați ca trecutul să fie mistificat, în continuare. Deci, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să-i înțeleg și să-i iert. Iar eu să ies din orice joc. Dar poți iesi din orice joc ? Shakespeare spunea că sîntem făcuți din stofa visurilor noastre. Să credem că el a fost un predecesor al lui Freud ? Încîlin să cred că toate

acestea mi se întâmplă ca pedeapsă, pentru că mi-am abandonat părinții când de-abia împlinisem douăzeci de ani... Și nu-mi mai doresc altceva decât să fiu iar în pântecul mamei, ferit acolo de orice spaimă și de orice lumină. (De curînd am aflat că o prietenă de-a mea s-a prăpădit pe undeva prin America de Sud. Cea care-mi zicea „basmul meu cu ochi albaștri”, așa citise ea într-un roman sovietic. Prima dintre iubitele mele care a murit. Și eu n-am știut nimic doi ani. După cum vezi, și pentru mine a început numărătoarea inversă.) Dacă soarta mea e să nu fiu niciodată crezut că mă pot devota unei cauze, rămînînd eu însumi, n-ar fi normal să mă scufund de aici înainte fie în viitor fie în trecut și să nu mă aflu, în nici un moment al vieții mele, aici și acum? Dar asta n-ar însemna să aștept cu brațele încrucișate rezultatul luptei care se desfășoară încă în partid între bine și rău, între omenie și neomenie, între comunismul autentic și

cel falsificat, între ideal și real, să asist doar ca spectator la această luptă? Nu cumva ce s-a petrecut în Europa, anul trecut, în 1968, a dat curaj și celor care-mi amenință din nou demnitatea? Or, eu cred că, indiferent de ceea ce se întâmplă în Europa și în lume, noi, în România, trebuie să apărăm eu ghearele și cu dinții linia Congresului al IX-lea, spiritul și litera lui. Cred că și tovarășii care luptă acum pentru înnoirea partidului, pentru ca linia Congresului al IX-lea să fie menținută pînă la capăt, fără nici o întoarcere înapoi, cei care luptă pentru ca programul și acțiunea partidului să fie într-adevăr la ordinea zilei, ei cei dinții riscă foarte mult. Și trebuie să știe că sintem lingă ei. Poate că soarta comuniștilor tocmai asta este, să fie atacați mereu și mereu din două părți, și de la dreapta, dar și din propriile rînduri, de către dogmatici. Am respins, pe bună dreptate, teoria ascuțirii luptei de clasă pe parcursul înaintării

NOTA AUTORULUI

Aveam intenția să intitulez, așa cum am și anunțat în revista „Teatrul” nr. 1/1982, precum și cu ocazia premierei absolute a primelor două părți, de la Teatrul Foarte Mic, în revista program „Spectator” a Teatrului Mic din 1 iunie 1982, partea a treia și partea a patra ale scrierii „Politica” : „Banii” și, respectiv, „Femei și bărbați”.

Povestirea a luat, însă, cu de la sine putere, alte căi, adică s-a dezvoltat pe un făgaș relativ independent de intențiile mele inițiale. Ceea ce am scris în primele două „romane” („Ferocitate” și „Trestia gînditoare”) a determinat obligatoriu, ca la șah, unde la un moment dat nu mai poți face mutările preconizate ci ți se impun mutări obligatorii, modul în care se va desfășura în continuare. Așa că ea însăși, povestirea, mi-a impus să scriu deocamdată doar partea a treia, avînd dimensiunile unui spectacol, și să o intitulez „Dialectica”. Probabil că la aceasta a contribuit și contactul dintre autor și teatru, dintre textul primelor două părți și spectacolele realizate pe baza lor sau cu ele, precum și acela cu publicul. Teatrele care încă joacă primele două părți sub titlul „Politica” ar putea să le prezinte pe acestea într-o seară, iar în seara imediat următoare pe a treia, cea de față.

Rog, de asemenea, cititorii să nu înceapă a citi „Politica (2)” înainte de a fi citit „Politica (1)”, publicată în revista „Teatrul” nr. 1/1982. Aceste scrieri sînt, în opinia mea cel puțin, un tot unitar.

Menționez, și în legătură cu această parte, că multe informații reproduse aici pot fi găsite și în presă, în documente sau în literatura istorică, memorialistică și/sau de informare scrisă de alții. Cred că depistarea acestor surse este o întreprindere la îndemîna oricui. Dacă va fi necesar, voi face și convenitele precizări, spre a nu-mi aroga priorități care nu-mi aparțin. Totodată, nu pretind că aceste informații nu pot fi oricînd dezmințite, dacă vor apărea, cîndva, altele care să le contrazică, probe „suficiente și necesare”. Ca urmare, ceea ce de fapt se înțelege de la sine, dialogul în conștiința noastră culturală, în legătură cu problemele formulate ca atare aici, e în continuare deschis.

Dar, limba română a stabilit de mult diferența dintre informație și literatură, dintre veste și po-veste. Al doilea termen îl include pe cel dintîi; îl „tratează” însă pe teritoriul ficțiunii.

spre socialism. Dar, asta nu înseamnă că, din cînd în cînd, nu pot apărea momente de încordare, mai ales sub presiunea unor evenimente externe, că lupta politică nu continuă, cu toate consecințele proprii luptei, politice. Totodată, ar fi o greșeală să credem că tot ce s-a petrecut înainte de Congresul IX a fost negativ, că în 1965 am luat totul de la zero. Și este încurajator să constatăm că tovarășii care se mențin pe poziții anacronice sînt puțini, în schimb imensa majoritate a tovarășilor noștri, din toate generațiile, ilegaliști sau cei mai tineri membri de partid, se situează ferm pe pozițiile Congresului IX. Această ultimă scrisoare, ca și penultima de altfel, ți le-am scris, dar nu ți le-am expediat încă. Ți le voi înmîna cînd ne vom revedea. Regula socialismului nu poate să fie numitorul comun. Socialismul este o orînduire superioară numai dacă favorizează apariția a milioane de personalități. Viitorului, pe care îl sper din toată inima mînînat, acești ani îi sînt

temelie. Ar fi o nenorocire să întreprinem acest curs, această mișcare înainte, ar fi ca și cîm ar paraliză. Nu mi-ar plăcea să trăiesc ca un Guliver printre uriași, dar nici printre pitici, ci doar ca om între oameni, eu, egal lor, și ei, egali mie. Nu accept ca meseria mea să fie, pînă la moarte, tragedie. Nu mă simt decît cu un astfel de partid, decît în partid, acasă la mine. Eu cred că revoluția nu s-a încheiat, eu cred că revoluția continuă

(Se aude zgomotul unui tren care pornește dintr-o gară.)

DOINA Tu chiar crezi că taică-tu a murit ?

TINĂRUL Ce te face să crezi că n-ar fi murit ?

DOINA Știi că, uneori, vorbești singur ? Înainte, nu...

TINĂRUL Înainte de ce ?

DOINA : De călătoria asta... ultima...

TINĂRUL Ce vrei să afli, de fapt ?

1982—1984

Astfel că, nimic nu anulează caracterul absolut imaginar al subiectului, al personajelor și al „biografiilor” lor, al „scrisorilor” și al tuturor replicilor. „Politica” este operă de ficțiune.

Dacă li se reproșează acestor scrieri că nu sînt piese de teatru, ceea ce e foarte posibil, eu nu resping această opinie. Nu o singură dată, teatrele au reprezentat și scrieri care cu greu ar putea fi definite drept piese de teatru. Au jucat în majoritatea cazurilor piese de teatru, dar, din cînd în cînd, și scrieri pentru teatru.

De-a lungul istoriei, de cînd există litera scrisă, epocile de ruptură, adică acelea caracterizate și prin intensificarea bruscă, amplificarea, particularizarea și creșterea vitezei de difuzare, fără precedent în raport cu epocile anterioare, a bombardamentului informațional, au determinat și/sau au coincis cu apariția unor scrieri ai căror autori au căutat ca, prin „așezarea în pagină”, pe teritoriul ficțiunii, a torentului informațional nou ivit, să-l strănească.

Referindu-se la una dintre plesele sale, Emil Ludwig scria în : „Lumea așa cum am văzut-o eu” (1932) : „De la premiera acestei piese s-a scris de o sută de ori că opera mea era un muzeu de figuri de ceară și că nu se poate ști dacă am vrut să fac, de la înălțimea scenei, politică sau să predau istorie. Să predau istorie, acesta a fost scopul meu ; iată pentru ce am numit piesa nu dramă ci fragment de istorie... prima dramă politică pe scena germană, într-un timp în care această formulă teatrală era încă necunoscută în Germania... De atunci, au fost aduși pe scenă Lenin, țarul, Dreyfus și o duzină de alte personaje care trăiesc încă sau care au trăit, și nimeni nu se mai miră”.

Nu e mai puțin adevărat că eroii „apar” prin „decizia poetică”, prin „decizia și forța poetică a cuvintelor”, că „oricît de vii și deci autonomi ne par, eroii sînt totuși scriși, nu au cum trece de limita aceasta, și scriși în așa fel încît cuvintele din care sînt făcuți (subl. mea) construiesc alături de text prezența trupului de aer al celui care îl scrie și care le este astfel destin.” (Radu Petrescu).

Așa că nu pot să nu-mi amintesc și de o afirmație a lui Hegel potrivit căreia : „...pînă și un istoriograf care crede și susține că se mulțumește a fi un simplu înregistrator... aduce cu sine categoriile sale proprii și privește prin ele ceea ce i se înfățișează”.